

СООТЕЧЕСТВЕННИКИ **РОДАСЫ**

PISMO SYBERYJSKIE KONGRESU POLAKÓW W ROSJI

№ 2 (51) 2010 rok

Площ. Старый город

«**RODACY**» – Wydanie kulturalno-oświatowe.

Wydawcy: FPNKA „Kongres Polaków w Rosji”, KNOO „Polonia” Republiki Chakasji, zespół twórczy. Redaktor naczelna L.A. Poleżajewa

Gazeta **RODACY** została zarejestrowana przez Regionalny Organ Rejestracji i Kontroli Zachowania Prawodawstwa o Środkach Masowego Przekazu w Republice Chakasji nr X 00160 od 24 grudnia 1999 r.

Zdjęcia na okładce:
Sergiusz Leończyk

Adres do korespondencji:

655019, Rosja, Abakan, skr. poczt. 735;
Telefon: (390-2) 34-66-67;
Fax (390-2) 22-72-79;
E-mail: sergiuszleoczyk@wp.pl

www.rodacy.ru;
www.rodacynasyberii.pl

Wydane w drukarni «Żurnalist».
Nakład 1000 egz. Kwartalnik ukazuje się w 2 językach od 1997 r. Kolportaż bezpłatny.

RODACY (СООТЕЧЕСТВЕННИКИ)

Культурно-просветительское издание.
Издаётся с 1997 года.

Учредители: Культурно-национальная общественная организация „Полония” Республики Хакасия, Федеральная польская национально-культурная автономия „Конгресс поляков в России”, творческий коллектив.
Главный редактор Л.А. Полежаева

Газета „**RODACY**“ (**СООТЕЧЕСТВЕННИКИ**) зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением законодательства о СМИ в Республике Хакасия.
№ X 00160 24 декабря 1999 г.

Фотографии на обложке:
Сергея Леончика

Адрес для корреспонденции:

655019, Россия, Абакан, а/я 735;
Телефон: (3902) 34-66-67;
Факс (3902) 22-72-79;
E-mail: sergiuszleoczyk@wp.pl

www.rodacy.ru;
www.rodacynasyberii.pl

Отпечатано в типографии „Журналист”, 655017, г. Абакан, ул. Советская, 71, тел. (3902) 22-43-38

Тираж 1000 экземпляров.
Выходит раз в квартал на польском и русском языках.
Распространяется бесплатно.

Dziękujemy za okazywane stale wsparcie Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej i Fundacji Pomoc Polakom na Wschodzie z Warszawy.

Издание финансируется Сенатом Республики Польша через Фонд “Помощь полякам на Востоке”

**И ВНОВЬ
ЗВУЧАЛА
МУЗЫКА
ШОПЕНА...**

**•
UROCZYSTOŚCI
CHOPINOWSKIE
W АВАКАНИЕ**

Читайте в номере

Содержание * Spis treści

Новости	3-5
Włogostawiony ks. Jerzy Popiełuszko	4-5
Польша выбрала Президента	6
Konferencja w Szuszeńskoje (Красноярский край)	6-7
„Солярис” представляет... (Челябинск)	7
Warto pamiętać Grunwald	8
И вновь звучала музыка Шопена... (Абакан)	9
Obchody rocznicy bitwy pod Grunwaldem w Wojsku Polskim na Syberii Zachodniej	10-11
Памяти повстанцев (Республика Бурятия)	12
По маршруту „Долгого марша” (Улан-Удэ)	13
Losy Bronisława Wiącka	13-14
Праздник славянской песни и татарский „Сабантуй” (Минусинск)	15
Polacy na Uralu Południowym (XVII – początek XX wieku) (Уфа)	16
Zespół „Syberyjski Krakowiak” – z koncertami w Rosji (Республика Хакасия)	17
Связи крепнут (Уфа)	18-19
Летом – в Польшу (Абакан)	19
30. Rocznicą „Dnia emigranta” – „Dnia Polaka w Świecie”	20-21
Александр Мацеша (Томск)	22-23
С концертами по России	23
Osadnictwo polskich włościan na Syberii podczas reformy Piotra Stołypina 1906-1914 г.	24-27
Столетняя Вершина встречала гостей (Иркутская область)	27-28
Stuletnia Wierszyna zaprasza na jubileusz	28-29
От Оренбурга до Грюнвальда	30

НОВОСТИ

Число родившихся в 2009 г. детей – наибольшее за последние 15 лет. И все же их рождается недостаточно для того, чтобы численность поляков не уменьшалась. В прошлом 2009 г. в Польше родилось 440 тысяч детей. Это на 25 тысяч больше, чем год назад, и на 90 тысяч больше, чем в самом неудачном после II Мировой войны 2003 году – тогда на свет появилось менее 351 тыс. младенцев. („Дзенник”).

Кризис на Украине вызвал волну выездов на заработки в Польшу. Лишь в первом полугодии 2009 г. из 124 тыс. приглашений на работу 119 тыс. были адресованы украинским соседям. В 2008 г. 143 из 160 тыс. приглашений были высланы гражданам Украины. Украинцы приезжают наиболее массово. За ними следуют белорусы, грузины и россияне. („Жечпосполита”).

В текущем году польские предприятия собираются принять на работу до 200 тыс. сотрудников с Востока (т.е. с Украины, из Белоруссии и России). Это рекорд. До 23 марта консульство во Львове выдало уже почти 20 тыс. виз с правом на работу в Польше. („Дзенник – Газета Правна”).

Восточные соседи могут работать на территории Польши без разрешения шесть месяцев в году на основании обычных заявлений, подаваемых в поветовые службы занятости. В 2009 г. было зарегистрировано 189,3 тыс. таких заявлений – в шесть раз больше, чем год назад. Почти 96% заявлений подали украинцы. („Жечпосполита”).

Все больше немцев из северо-восточных приграничных регионов приезжает в Польшу в поисках работы. В Щецине и регионе Поморья работает около 2500 немцев. В Польше немцы находят работу в строительной отрасли, а также, например, в телефонных центрах и в Щецинском порту. („Впрост”).

С 2004 г. (т.е. со времени вступления Польши в ЕС) из страны эмигрировало 2 млн. поляков, в основном молодых, из них 700 тысяч – в Великобританию. 70% из этих двух миллионов находятся за границей больше года и уже стали резидентами стран, в которых проживают. Вернулись 60 тыс. человек, в т.ч. 40 тысяч – из Великобритании. Польша – крупнейший экспортер рабочей силы в Европе. В Америке эту же роль играет Мексика, а в Азии – Китай. („Газета wyborcza”).

НОВОСТИ

В прошлом году эмигранты прислали в Польшу 8,8 млрд. долларов. В этом отношении мы занимаем 11-е место в мире”. („Жечпосполита”)

„Показатель детности колеблется в Польше в районе 1,3. Отчет „Евростата” предостерегает, что в 2060 г. в Польше будет наблюдаться самый высокий в ЕС процент людей старше 65 лет – 36,2% (в настоящий момент 13,5%). Налицо близорукость подхода к миграционной политике. По демографическим причинам для польской миграционной политики не существует иного пути, кроме как принять иммигрантов и открыться к ним”, – проф. Кристина Иглицкая, эксперт Центра международных отношений. („Ньюсуик-Польша”).

Одну из крупнейших нелегально работающих профессиональных групп в Польше составляют няни. Мы, вероятно, не осознавали бы этого факта, если бы не Интернет-порталы для родителей и ищущих работу женщин. На самом крупном из них www.niania.pl зарегистрировалось более 140 тыс. нянь и 60 тыс. родителей. Более половины нянь работают „на полную ставку”, т.е. договариваются о постоянной неофициальной зарплате. А она – в зависимости от величины города – составляет 500-1700 злотых. Няня с высокой квалификацией, знанием языков, собственной машиной может заработать 3-4 тыс. злотых. Украинки работают по 8-10 часов в день, зарабатывая 10-35 зл. в час. По подсчетам, их не менее ста тысяч. („Политика”).

Генерал Войцех Ярузельский получил в январе 2010 г. половину прежней пенсии. Она была снижена с 8,5 до 4,5 тыс. злотых. 24 тысячи бывших офицеров спецслужб получили пониженные пенсии, в среднем – на 500 злотых. Это – следствие закона, вступившего в силу 1 января 2010 г. („Жечпосполита”).

Игорь Юргенс, председатель Института современного развития, основанного президентом РФ Дмитрием Медведевым: „Люди в погонах. Они так воспитаны, везде чувствуют врага. Даже если они живут на Алтае или Дальнем Востоке, они все равно уверены, что поляки хотят восстановить прежнюю Речь Посполитую и занять Украину. Но те россияне, которые интересуются миром, не боятся чужих, ездят за границу, знают, что даже в Польше, считающейся антироссийским форпостом, русских не бьют, и гость там не сталкивается ни с какой русофобией”. („Газета выборча”).

БЛОГОСЛАВИОНЫ КС. JERZY POPIEŁUSZKO

Мęczennik za wiarę i Solidarność

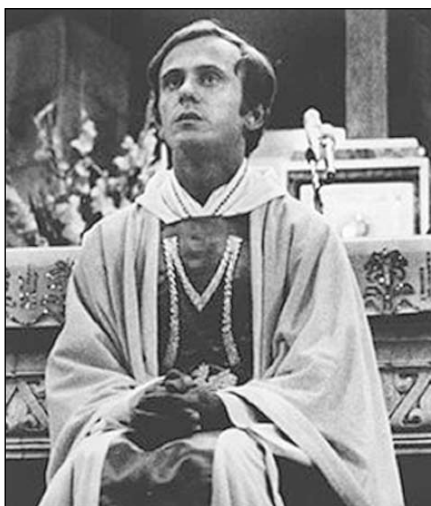
Męczęńska śmierć kapelana Solidarności dokonana w październiku 1984 r. przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych przyczyniła się w dużym stopniu do przełomu ustrojowego w Polsce w 1989 r. Po przeszło ćwierć wieku ten niezwykle gorliwy i odważny kapłan w czasie stanu wojennego w Ojczyźnie został beatyfikowany przez legata papieskiego ks. Arcybiskupa Angelo Amato – prefekta Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych – 6 czerwca w Święto Zesłania Ducha Świętego na Placu Piłsudskiego w Warszawie w obecności wielu dziesiątek tysięcy wiernych z całej Polski i rodaków przybyłych z różnych krajów.

Jest zjawiskiem fenomenalnym, że w ciągu ponad ćwierć wieku grób ks. Jerzego Popiełuszki znajdujący się przy świątyni Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu odwiedziło w sposób zorganizowany i prywatny ponad 20 milionów osób. Wśród przybyszy były między innymi głowy państw, ludzie nauki, kultury, polityki, hierarchowie kościelni i przedstawiciele różnych wyznań a przede wszystkim świat pracy. Po przełomie ustrojowym na Wschodzie coraz częściej do grobu księdza Jerzego przybywały osoby z byłych republik Związku Radzieckiego. Przy jego mogile modlił się również Papież Rodak Jan Paweł II. Jest również zjawiskiem niespotykanym, że przez cały okres strzegł grobu księdza Jerzego zarówno w dzień jak i w nocy ludzie pracy, zwłaszcza zatrudnieni w Hucie Warszawa, gdzie ks. Popiełuszko był kapelanem. Wierna ks. Jerzemu była służba kościelna „Totus Tubus”. Na Mszę Świętą za Ojczyznę odprawianą w ostatnią niedzielę miesiąca w parafii św. Stanisława

Kostki zarówno za życia jak również po jego męczęńskiej śmierci przybywali przedstawiciele różnych środowisk z całej Polski jak i rodacy z zagranicy. Podobnie jak do Grobu Chrystusa w Jerozolimie do męczęnnika ks. Jerzego zacierają ludzie z całego świata. Jest to zjawisko niezwykle w dziejach Kościoła katolickiego. W tym miejscu pragnę dodać, że sanktuarium żoliborskie odwiedzali również rodacy z Syberii i Dalekiego Wschodu Rosji – od Uralu aż po Władywostok czy nawet z Sachalina i Kaczatki. Byłem tego wielokrotnie świadkiem.

Dewizą życia ks. Jerzego Popiełuszki były słowa św. Pawła Apostoła: „Zło dobrem zwyciężaj”. Tej heroicznej maksymie był wierny aż do męczęnnkiej śmierci. A śmierć Jego była okrutna jak w homilii zaznaczył legat papieski: „Co było powodem tak wielkiej zbrodni? Ksiądz Popiełuszko był po prostu wiernym katolickim kapłanem, który bronił swojej godności jako sługa Chrystusa i Kościoła, oraz wolności tych, którzy podobnie jak On, byli ciemnieni i

упокорzeni. Ale religia, Ewangelia, godność osoby ludzkiej, wolność nie były pojęciami zgodnymi z ideologią marksistowską. Dlatego rozpetał się przeciw niemu niszczący gniew wielkiego kłamcy, nieprzyjaciela Boga i ciemńczy ludzkości, tego, który nie-

nawidzi prawdę i szerzy kłamstwo. W tamtych latach, jak to zdarzało się niekiedy w historii, na dużym obszarze Europy, światło rozumu, zostało przyćmione ciemnością, a dobro zastąpione złem. (...) Dlatego ten bezbronny Kapłan był śledzony, prześladowany, aresztowany, torturowany, a ostatecznie brutalnie związany i, choć jeszcze żył, został wrzucony do wody. (...) Jego ciało zostało dopiero odnalezione po dziesięciu dniach". Legat papieski zakończył homilię mówiąc, że Benedykt XVI przedstawił syntezę męczeńskiego świadectwa błogosławionego Jerzego Popiełuszki, który był kapłanem i męczennikiem wytrwałym oraz niestrudzonym świadkiem Chrystusa: on zło dobrem zwyciężył, aż do przelania krwi. Papież w liście apostolskim zaznaczył, aby święto błogosławionego ks. Jerzego Popiełuszki obchodzono corocznie 19 października, w dniu jego narodzin dla nieba.

Mszę Świętą beatyfikacyjną, której przewodził legat papieski koncelebrowało 100 biskupów i 1600 kapłanów. W tej historycznej uroczystości wzięła udział matka zamordowanego syna Marianna Popiełuszko wraz

z rodzeństwem i rodziną ks. Jerzego. Szkoda, że w czasie uroczystości beatyfikacyjnych nie wspomniano przewodnika duchowego ks. Jerzego, śp. byłego proboszcza parafii św. Stanisława Kostki ks. prałata Teofila Boguckiego spoczywającego w pobliżu grobu Błogosławionego.

Po beatyfikacji nastąpiła najdłuższa w historii Warszawy procesja (12 km) z relikwiami Błogosławionego Jerzego Popiełuszki do Świątyni Opatrzności Bożej w Wilanowie.

Piszący te słowa ostatni raz spotkał ks. Jerzego i rozmawiał z Nim na Placu Zwycięstwa w Warszawie po pogrzebie Prymasa Tysiąclecia Kardynała Stefana Wyszyńskiego w 1981 r. Po Jego męczeńskiej śmierci w księdze kondolencyjnej wystawionej w katedrze Polski Walczącej – Kościele Polskim w Paryżu wpisał następujące słowa:

Święty Księżę Jerzy, marzę aby moje spotkanie z Tobą na Placu Zwycięstwa w Warszawie po pogrzebie Prymasa Polski Kardynała Stefana Wyszyńskiego nie było ostatnim spotkaniem.

Jan GRUSZYŃSKI

НОВОСТИ

По данным широкомасштабного опроса Кшиштофа Малицкого, социолога из Жешувского университета, II Мировая война интересует молодых поляков больше, чем история ПНР или последнее двадцатилетие. В опросе принимало участие более 5 тыс. учащихся средних школ. Почти 70% из них отвечают, что во время II Мировой войны наибольший ущерб полякам нанесли немцы. Лишь 15% опрошенных назвали русских. В ответ на вопрос о месте, которое символизирует самое большое страдание поляков, ученики указывают прежде всего Аушвиц (44%), затем Катынь (32%). „Аушвиц стал символом всех нацистских преступлений, – считает директор музея II Мировой войны доктор Петр Маевский. – Точно так же под Катынью часто понимаются все преступления против поляков на восточных окраинах”. („Жечпосполита”).

Согласно опросу ЦИОМа, проведенному в феврале, замедление экономики не оказало отрицательного влияния на финансовое положение польских семей. Кризис не приостановил все более быстрого обогащения поляков. Автоматические стиральные машины имеет 91% поляков, а девять лет назад их имели 70%. Мобильными телефонами пользуются 84% опрошенных, а 11% утверждают, что не хотят их покупать. Десять лет назад мобильный телефон был лишь у каждого восьмого поляка. У более чем половины поляков есть дома стационарный компьютер, у стольких же – Интернет. Каждый третий опрошенный может похвастаться ноутбуком. Все больше поля-

ков имеют телевизоры и цифровые аппараты высшего класса. 16% утверждают, что время от времени у них не хватает на еду, у 18% – на квартплату и счета за электричество. Число семей, утверждающих, что у них есть финансовые проблемы, все-таки падает. („Жечпосполита”).

Число семинаристов в семинариях не превышает четырех тысяч. В 2009 г. их было 3732, в 2008 – 4029, в 2007 г. – 4257, в 2006 г. – 4612”. („Польска”).

Краковский суд приговорил к лишению свободы от 1,5 до 2,5 лет трех мужчин, укравших историческую надпись „Arbeit macht frei”, венчавшую ворота концлагеря Аушвиц. Под арестом все еще находятся два других поляка, замешанных в воровстве. („Газета wyborcza”).

Несколько сот человек протестовало в Варшаве против постройки мечети – храм для более чем 10 тыс. приверженцев ислама должен появиться в районе Охота. („Тыгодник повсехный”).

За пять лет обанкротилась треть малых магазинов. Магазинов площадью менее 40 кв. м. сейчас чуть больше 50 тысяч. Еще пять лет назад их было почти 74 тысячи! Только за последний год их число уменьшилось на одну десятую. Дисконтные магазины – самый большой хищник среди торговцев. В прошлом году их общий доход составил 19,6 млрд. злотых. Через четыре года он составит уже более 30 миллиардов. („Газета wyborcza”).

Польша получила одобрение Совета Европы за стратегию, которая следовала во время эпидемии свиного гриппа. Мы были одним из немногих государств, не поддавшихся давлению фармацевтических концернов и Всемирной Организации Здравоохранения (ВОЗ). Мы не закупили прививок против вируса А/Н1N1. Клинические тесты этих прививок не были закончены, а сами производители не были в состоянии определить правила дозировок. Франция заказала 94 млн. прививок за 860 млн. евро. Они залеживаются на складах. („Дзенник-Газета Правна”).

„Сегодня в Польше существует множество памятников Иоанну Павлу II. Но не будем обманываться. По прошествии пяти лет после смерти папы-поляка церковь в Польше отходит от заветов Иоанна Павла II. Происходит нечто, что я когда-то назвал ползучей девойтылизацией. От папы осталась борьба с коммунизмом, забота о национальной самобытности и святости жизни. Другие ключевые темы понтификата Войтылы: экуменизм, диалог с другими религиями и неверующими, интерес к миру, неприятие войны – не находят поддержки в главном русле нынешнего католицизма”. (Адам Шосткевич, „Политика”).

20 лет назад в Польше жило около 3 млн. зайцев. Сегодня – меньше 500 тысяч. В 1990 г. в нашей стране жило около миллиона куропаток. Сегодня их меньше 300 тысяч. („Политика”).

KONFERENCJA W SZUSZEŃSKOJE

17 sierpnia w Szuszeńskoje na południu Kraju Krasnojarskiego z inicjatywy Muzeum-rezerwatu „Szuszeńskoje”, Krasnojarskiej regionalnej narodowo-kulturalnej organizacji „Polonia Minusińska” i Kulturalno-Narodowej Organizacji Społecznej „Polonia” Republiki Chakasji odbyła się jednodniowa konferencja międzynarodowa nt. „Polacy na południu guberni jeni-sejskiej XIX-pocz. XX ww. Perspektywy badań w archiwach i muzeach regionu Syberii”. Pomysłodawcy tej konferencji, naukowy referent Muzeum-rezerwatu Szuszeńskoje Natalia Skorobogatowa i dr Sergiusz Leończyk, Prezes „Polonii” w Chakasji, zaprezentowali uczestnikom konferencję wystawę Poloników, zgromadzonych w magazynach Muzeum w Szuszeńskoje. Był to wybór nowych ciekawych przedmiotów i w tym związanych z polskimi rewocjonalistami, powstańcami i ... z Mikołajem Kopernikiem. W swoim wystąpieniu Natalia Skorobogatowa opowiedziała o swoich poszukiwaniach archiwalnym i o tym, jak w 1841 r. włoscianie gminy szuszeńskiej zbierali pieniądze na pomnik Mikołaja Kopernika w dalekim Toruniu i o wystawie poświęconej rocznicy śmierci Kopernika w 1973 r., która miała miejsce w ścianach Muzeum-rezerwatu. Warto przypomnieć, że Muzeum-rezerwat „Szuszeńskoje” to prawie całkowicie zachowana wieś z końca XIX wieku. Było to wcześniej Muzeum poświęcone 3. letnemu zesłaniu Włodzimierza Lenina i na terenie skansenu jest dom zbudowany przez zesłańca powstania styczniowego Jakuba Kajrewicza, a podczas pobytu Lenina w tym domu mieszkał polski socjalista Jan Promiński. Po pobycie Polaków zostało wiele przedmiotów i sam dom, w którym Muzeum planuje розміścić ekspozycję poświęconą obecności Polaków na południu guberni jeni-sejskiej. Przed rozpoczęciem konferencji odbyła się tematyczna wycieczka po Muzeum, które mieści się pod gołym niebem, ale wchodząc do każdego domu w tej wsi od razu przenosisz się w czasie o ponad 100 lat do tyłu.

Referaty uczestników konferencji dotyczyły istniejących problemów badań nad tematem obecności Polaków na ziemi jeni-sejskiej.

Sergiusz Leończyk w swoim obszernym referacie przedstawił dzieje diaspory polskiej od II połowy XIX wieku do czasów terażniejszych. Najbardziej aktywnej fazy rozwoju i aktywności diaspory polskiej można było dostrzec w okresie od 1906 do 1918 roku. Właśnie w tym czasie rozwijała się kulturalna i społeczna aktywność polskiej grupy etnicznej na Syberii i w tym w guberni jeni-sejskiej. Ciągłe mało badanym tematem zostaje dobrowolna migracja Polaków z

Prezidentские выборы в Польше выиграл Бронислав Коморовский. По данным государственной избирательной комиссии страны, за него проголосовали 53,01% избирателей. Ярослава Качиньского от консервативной партии „Право и справедливость” поддержали 46,99% пришедших на выборы поляков. По данным ГИК, явка избирателей на выборах составила 54,6%.

ПОЛЬША ВЫБРАЛА ПРЕЗИДЕНТА

Главой государства стал Бронислав Коморовский

В течение ночи после выборов в лидеры выходил поочередно то Коморовский, то Качиньский. Экзит-полы предсказывали разрыв от 2% до 6% в пользу и.о. президента Бронислава Коморовского.

После обработки 21% бюллетеней был зафиксирован разрыв около 1% в пользу Коморовского. Затем, после обработки 51,5% бюллетеней вперед вышел Качиньский с 50,41% голосов. Но вскоре позиции кандидатов вновь поменялись.

Ярослав Качиньский, брат-близнец погибшего в авиакатастрофе под Смоленском президента Польши Леха Качиньского, признал свое поражение и поздравил Коморовского с победой.

В первом туре президентских выборов в Польше ни один из кандидатов не смог набрать 50% голосов. В первом туре выборов Коморовский набрал 41,5% голосов. Результат Качиньского составил 36,5%. Предвыборные программы обоих кандидатов в значительной мере похожи, и выбирать между ними для многих людей было непросто.

И Качиньский, и Коморовский говорили об отстаивании интересов Польши

в рамках Европейского Союза, о необходимости повышения уровня и комфорта жизни, о необходимости прекратить внутренние распри и дрязги.

Коморовский, которого отличает мягкая манера речи, стал четвертым демократически избранным президентом Польши с 1989 года, когда страна свернула с пути социалистического развития.

Еще перед днем голосования наблюдатели полагали, что его избрание будет благоприятно воспринято как в Европейском Союзе, так и в России, поскольку Коморовский поддерживает усилия премьер-министра Дональда Туска, направленные на оздоровление международных связей Польши, пострадавших в 2006-2007 годах, когда правительство возглавлял Ярослав Качиньский.

Похоже, эти прогнозы сбываются. Так, руководитель верхней палаты российского парламента Сергей Миронов выразил надежду на то, что при Коморовском Варшава и Москва пойдут встречным курсом.

„РБК-Украина”

Бронислав Коморовский родился 4 июня 1952 г. в г. Оборники-Сленске, в Польше. Бывший министр национальной обороны Польши, маршал Сейма Польши с 5 ноября 2007 г. С 10 апреля 2010 г. по 6 июля 2010 г. – исполняющий обязанности Президента Польши после гибели Леха Качиньского в авиакатастрофе. Вице-председатель партии „Гражданская платформа”.

Królestwa Polskiego, północno-zachodnich guberni Rosji na Syberię i w tym do guberni jenisejskiej.

Dyrektor Chakaskiego Narodowego Muzeum Krajoznawczego dr Tatjana Feoktystowa w swoim referacie zaznaczyła, że wieloletnia współpraca z „Polonią” Chakaskji owocuje nowymi ciekawymi projektami, w tym wystawą i ekspedycją etnograficzną nt. „Polacy-przesiedleńcy Południowej Syberii”. Obecnie wspólnie z „Polonią” Muzeum przygotowuje nowy projekt nt. „Wkład Polaków w rozwój kultury, oświaty i gospodarki Chakaskji”, projekt ten ma już poparcie ze strony Ministra Kultury Chakaskji i czeka na poparcie fundacji z Polski. Dotyczy to przede wszystkim otwarcia ekspozycji muzealnej w dobrze zachowanym domu z początku XX wieku należącym niegdyś do przedsiębiorcy, kierownika zakładów po wydobyciu złota Mikołaja Iwanickiego.

O swoich badaniach na ten temat opowiedział w swoim wystąpieniu doktorant Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach Artiom Czernyszew. Jego praca doktorska poświęcona jest wkładowi Polaków w rozwój guberni jenisejskiej na przełomie XIX-XX ww.

O kwerendzie dużego zespołu korespondencji rodziny Wojciechowskich w Archiwum Państwowym w Minusinsku opowiedziała w swoim referacie Olga Tiemerowa, redaktor Radia „Rodacy-Polonia Minusińska”. W archiwum zachowała się ciekawa korespondencja rodzinna w kilku językach, przede wszystkim po polsku i rosyjsku, listy są z okresu 1870-1924 r. Dzięki analizie tych listów można prześledzić ciekawe losy polskiej rodziny na Syberii aż w trzech pokoleniach. Autobiografia Narcyza Wojciechowskiego, która również znajduje się w Minusińskim Muzeum Krajoznawczym, była wykorzystana przy napisaniu opowieści „Wzgórze błękitnego snu” Igora Newerlego.

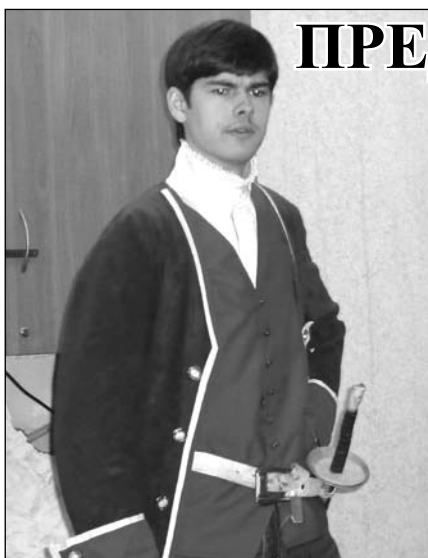
Ciekawym było wystąpienie Wandy Zajczkowskiej z Wilna. Razem z przyjaciółmi ona odwiedziła muzea i środowiska polonijne w Jenisejsku, Minusinsku i Abakanie. Ona zauważyła, „że będąc przez kilka lat prowadzącą rybryki „Polacy w świecie” w polskim dzienniku na Litwie „Kurier Wileński”, nie spotkała takiego przypadku, żeby tak oddalone od Polski nieliczne środowisko polonijne i tak prężnie działało”.

W dyskusji po referatach mówiono o potrzebie opracowania i wydania katalogu Poloników znajdujących się w muzeach Kraju Krasnojarskiego i Chakaskji.

Po zakończeniu referatów został wyświetlony film poświęcony galerii obrazów i cennych przedmiotów w Muzeum „Szuszeńskoje”, w tym również są ciekawe polonika, które jeszcze czekają na badaczy i na pewno przyniosą dużo ciekawych odkryć na temat polskiej obecności na Syberii.

Red.

ЧЕЛЯБИНСК

„СОЛЯРИС” ПРЕДСТАВЛЯЕТ...

Гвоздем мероприятия стала инсценировка двух фрагментов комедии известного польского драматурга Александра Фредро „Месть”. Костюмы, реквизит и, конечно, стихотворная польская речь дали возможность окунуться в атмосферу жизни польской мелкопоместной шляхты XIX века. Как признались некоторые из зрителей, несмотря на то, что они не были хорошо знакомы с польским языком, почти все было понятно, и не только благодаря близости славянских русского и польского языков и мастерству драматурга. Большое значение имела игра начинающих актеров, членов „Соляриса”, очень эмоциональная и близкая к профессиональной, опять же по словам зрителей.

Белая кость, голубая кровь – в нашей стране так называли элиту, избранных, тех, кто был экономической, политической, культурной и интеллектуальной опорой государства, т.е. дворян. Другие страны, особенно европейские, в этом отношении не были исключением, там тоже существовали особо отмеченные социальные слои.

Челябинское польское общество „Солярис” задалось вопросом о роли шляхты в польской культуре и посвятило обсуждению этого вопроса целое мероприятие. 17 марта в ЧелГУ зрителям была представлена мультимедийная презентация, рассказывающая об истории шляхты, ее специфике, быте и значении в жизни польского государства.

После живого представления прошедшим на мероприятие были показаны два отрывка из фильмов „Месть”: одного – снятого в 1956 году, другого – в 2002 году, которые органично завершили знакомство с пьесой А. Фредро, так ярко и образно описавшего нравы польской шляхты. Финал пьесы, в которой любовь побеждает предрассудки и гордость, стал и финалом мероприятия.

Это уже второе крупное событие в деятельности „Соляриса”, совсем еще молодой, без малого год существующей организации. Планов у нее много, и откровенно, что их реализация не затягивается, привлекает внимание и оставляет хорошее впечатление.

Инга ШОРОХОВА

WARTO PAMIĘTAĆ GRUNWALD

Udział młodzieży z Orenburgu w obchodach grunwaldzkiego triumfu z okazji 600. rocznicy bitwy pod Grunwaldem.

Narodowa pamięć o grunwaldzkim zwycięstwie od wieków odgrywała ważną rolę symboliczną. W 2010 roku jednym z celów działalności Orenburskiego obwodowego kulturalno-oświatowego Centrum „Czerwone Maki” jest upowszechnienie tradycji grunwaldzkich wśród młodzieży, bliższe poznanie życia, kultury i tradycji rycerstwa w średniowieczu, wskazanie związków rycerstwa polskiego z rycerstwem europejskim.

W tym roku zaplanowaliśmy udział polonijnej młodzieży (12 osób) w obchodach 600. rocznicy zwycięstwa wojsk polskich i litewskich nad siłami Zakonu Krzyżackiego na polach Grunwalda.

W program naszego projektu została wpisana prezentacja wystawy historycznej, program edukacyjny, w tym konkursy plastyczne, konkurs wiedzy historycznej wśród uczniów oraz studentów miasta.

Na zaproszenie Kujawsko-Pomorskiego oddziału Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” 13-osobowa grupa młodzieży z Orenburga gościła w Polsce od 13 do 18 lipca.

W Toruniu zwiedziliśmy Zamek Krzyżacki z XIII wieku. W podziemiu zamka głównego wiedzieliśmy stałe ekspozycji, dotyczącej życia braci zakonnych w średniowieczu.

Zbrojownia, kuchnia, makieta zamku, sala strachu w piwnicach, – dzięki tym „urządzeniom” udało się nam przybliżyć historię średniowieczna.

14 lipca w Galerii twórczości dziecka w Toruniu odbyło się uroczyste wręczenie nagrody uczestnicze międzynarodowego konkursu „Chopin – inspirator wyobraźni” laureatce Katarzynie Rybalczenko ze szkoły sztuki nr 6. Dyplomy, nagrody były wręczone również Malikowi Salimdzjanowowi, Katarzynie Kradenowej, Katarzynie Bobrowskiej, nauczycielkom Werze Zenkinoj, Lubowi Muradowej (wszyscy ze szkoły sztuki nr 6 w m. Orenburg).

Dyplomy otrzymały również płacówki – Orenburski państwowy Uniwersytet, specjalistyczna szkoła nr 13, szkoła sztuki dla dziecka – dworzec kultury i sportu „Gazowik”, szkoła sztuki „Natchnienie” – gimnazjum nr 4.

W Gołub-Dobrzyniu zwiedziliśmy jeden z najlepszych zachowanych w Polsce zamków średniowiecznych, w Malborku – słynny Zamek Krzyżacki, który służył jako główna rezydencja Wielkiego Mistrza Zakonu Teutonicznego.

W muzycznej Szafarni w byłym pałacu Dziewanowskich, w Sali muzycznej osródek Chopinowski zorganizował dla nas koncert utworów Fryderyka Chopina.

Głównym punktem naszego pobytu był Grunwald. 17 lipca na sobotnią inscenizację bitwy przyjechało do 200 tys. widzów z Polski i Europy. Oprócz inscenizacji mogli oni oglądać scenki z życia średniowiecznej osady i obozów rycerskich. Ludzi zajmowali miejsca jeszcze w nocy przed rozpoczęciem

inscenizacji. Nasz autokar powinien był stać w wielokilometrowej kolejce z samochodów. W wyjątkowo widowiskowej, godzinnej inscenizacji brało udział 2200 rycerzy. Rycerze obu stron okładali się mieczami z prawdziwą pasją, w efekcie na koniec pole bitwy zaślane było „trupami”, w większości krzyżackimi. Na miejscu bitwy przyjechali konno głównodowodzący obu stron – król Władysław Jagiełło i książę Witold oraz Wielki Mistrz Zakonu Krzyżackiego Ulrich von Jungingen.

Około godziny 14 na pola grunwaldzkie wyjechało rycerstwo wojsk polsko-litewskich oraz Zakonu Krzyżackiego. Przechodzili także łucznicy i piechota. Wojowie przechodzili przed szpalerem publiczności, która entuzjastycznie ich witała.

W stronie Krzyżaków ze strony publiczności padały okrzyki „na pohybel”, natomiast wojska polskie, litewskie i sprzymierzone były witane okrzykami „zwycięzimy, do boju biało-czerwoni”. Rycerstwu przed bitwą towarzyszyły białogłowy, które podawali wodę rycerzom zakutym w zbroje od stóp do głów. Ocierały im też pot z czoła.

Rycerze demonstrowali kunszt władania średniowieczną bronią. Potyczkom chorągwi

rycerskich towarzyszyła z głośników opowieść o największej bitwie średniowiecznej Europy. Najbardziej ekscytującym momentem, upadkowi chorągwi z białym orłem czy atakowi na króla Władysława Jagiełłę, towarzyszyła podniosła muzyka – Bogurodzica, średniowieczne pieśni, ale i Dead Can Dance przy scenie śmierci Wielkiego Mistrza. Wielki mistrz zakonu padł w bitwie o godzinie 14.51. Wojska Polski i Litwy ścigały już potem tylko niedobitki sił zakonnych. Wielka inscenizacja bitwy skończyła się krótko po godzinie.

O godzinie 16-00 przeleciały nad Polami Grunwaldzkimi wojskowe samoloty. Przez cały dzień czynny był średniowieczny jarmark z kilkuset stoiskami. Większość rekonstruktorów średniowiecza odgrywała rolę czeladzi, rzemieślników, kupców i artystów w obozach historycznych. Na straganach rzemieślnicy, kupcy wystawiali wyroby z „epoki”.

Upał cały dzień był straszny. Ale mimo nieprzeciętnego upału, zainteresowanie wszystkich widzów było bardzo duże. Z powodu tłoku nie wszystko zobaczyliśmy, choć byliśmy tu już o godz. 12-00. Widok na pole bitwy mieliśmy ograniczony. Mimo wszystko było to bardzo wspaniałe widowisko oddające ducha średniowiecza.

Z przyjemnością można stwierdzić, że barwy narodowe Polski, Litwy i innych uczestników Bitwy Grunwaldzkiej podkreślały historyczno-patriotyczny charakter imprezy.

Wanda SELIWANOWSKA,
prezes zarządu
Orenburskiego obwodowego
kulturalno-oświatowego Centrum
„Czerwone Maki”
Zdjęcia z opisanych wydarzeń patrz
na 3 str. kolorowej okładki.

2010-й – Международный Год Шопена. В честь 200-летия великого польского композитора и у нас, и за рубежом проходят различные мероприятия – от скромных вечеров до больших музыкальных фестивалей. Многие полонийные организации также откликнулись на этот юбилей.

И ВНОВЬ ЗВУЧАЛА МУЗЫКА ШОПЕНА...

15 апреля 2010 г. Центр польской книги Национальной республиканской библиотеки им. Н. Г. Доможакова в г. Абакане подготовил и провел литературно-музыкальный вечер „Фридерик Шопен. И жизнь, и слезы, и любовь”. В большом читальном зале библиотеки собрались члены польского культурно-национального общества „Полония” в Республике Хакасия, студенты музыкального колледжа, молодежь, изучающая польский язык и культуру, читатели и поклонники творчества Шопена. Но прежде чем прозвучали первые аккорды увертюры, собравшиеся встали, чтобы минутой молчания почтить память тех, кто пять дней назад вместе с президентом Польши Лехом Качиньским трагически погиб в авиакатастрофе под Смоленском...

Ведущие вечера – руководитель Центра польской книги Валентина Полтаракова и работница библиотеки Надежда Мочалина – с первых же слов сделали акцент на романтизме юбиляра. Действительно, Шопен на протяжении всей своей жизни до глубины души был романтиком: и в своих сочинениях, и в исполнительской деятельности, и в отношениях с друзьями и близкими, и в любви. Его имя удивительным образом объединило две страны – Польшу и Францию. Он родился, рос и учился в Польше, а затем почти два десятилетия жил во Франции, в Париже, время от времени выезжая на гастроли в соседние европейские страны. Кем он был больше – поляком или французом? Не стоит искать однозначного ответа на этот вопрос – словно бы сказали за всех прекрасные звуки шопеновской „Фантазии-экспромта”, прозвучавшей в исполнении Ивана Жежеля, студента музыкального колледжа. Между тем на демонстрационном экране, сменяя друг друга, появлялись портреты композитора, принадлежащие перу и кисти различных художников.

А ведущие продолжали свой рассказ о жизни и творчестве Фридерика Шопена. Отметим, что уже с раннего детства Фридерик проявлял необычные музыкальные способности, в возрасте восьми лет дал свой первый большой фортепианный концерт, а в 14-15 лет сочинил свои первые мазурки. Закончил с успехом Главную школу музыки в Варшаве, затем много концертировал. Но здоровье его было слабым, и уже в 25 лет проявились серьезные проблемы. Не был он счастлив и в личной жизни: невесту-польку родители за него не выдали, а десятилетние отношения с Жорж Санд, бывшей на 6 лет его старше, то вдохновляли,

то истощали его. Однако талант Шопена продолжал вести его к вершинам творчества. 1838 – 1846 годы были особенно плодотворными: именно в это время были созданы самые совершенные и значительные его произведения – 2-я и 3-я сонаты, баллады, полонезы ля-бемоль мажор и фа-диез минор, полонез-фантазия, мазурки, ноктюрны, прелюдии...

Ведущие вечера брали паузу, и вновь звучала музыка Шопена. Студентка музыкального колледжа Елена Чурикова исполнила полонез до-диез минор. С интересом выслушали собравшиеся отзывы о Шопене его современников – Йозефа Эльснера, Ференца Листа, Роберта Шумана. В исполнении заведующей фортепианным отделением музыкального колледжа Елены Осипенко прозвучал ноктюрн ми мажор.

Несколько слов ведущих о последнем концерте Шопена в Париже в феврале 1848 года, о последних его днях и смерти в 1849 году. Ему было всего 39 лет... И с каким-то особенно обостренным чувством воспринималось в этом контексте полное драматизма звучание ноктюрна до-диез минор в скрипичном исполнении Викторией Фомченковой, преподавателем музыкального колледжа ХГУ им. Н. Ф. Катанова.

Здесь же, в зале библиотеки, была развернута книжная выставка, посвященная жизненному пути и творчеству Фридерика Шопена. Наибольший интерес к представленным на ней изданиям проявила студенческая молодежь.

Алексей ПОЛЕЖАЕВ

С ЮБИЛЕЕМ!

Наверное, в каждой польской культурно-национальной организации есть такие люди – скромные, трудолюбивые, чтущие свои польские корни и непременно принимающие участие во всех мероприятиях, которые проводят в российских регионах полонийные общества. Есть такой человек и в обществе „Полония” Республики Хакасия – это Людмила Полинарвна Васильева (в девичестве – Олейник), которая недавно отметила свой юбилей. Ее родители, поляки Полинар Олейник и Мария Годлевская, долгое время жили в Омской области. А когда Людмила с мужем Александром приехали на жительство в Абакан, то всей семьей, с дочерью Татьяной, а потом и с внуками Сергеем и Андреем, с 1998 г. стали активными участниками польского культурно-национального общества „Полония”. Посещали занятия в Польской воскресной школе, вместе с мужем Людмила Полинарвна уже много лет танцует польские танцы в составе ансамбля „Сибирский краковяк”, их младший внук Андрей также продолжает посещать детский коллектив этого ансамбля – танцует и поет.

Отличная хозяйка, прекрасная мать и бабушка, активный член общества „Полония”, юбиляр Людмила Полинарвна Васильева заслуживает самых добрых слов и наилучших пожеланий. От всей души поздравляем Вас, пани Людмила, с юбилеем и в лучших польских традициях желаем Вам – STO LAT!

*Члены польской КНОО „Полония”
в Республике Хакасия*

OBCHODY ROCZNICY W WOJSKU POLSKIM

Revolucji lutowa i październikowa 1917 r. zasadniczo zmieniły sytuację Polaków w Rosji.

Bolszewików poparła znikoma część Polaków, choć wybitną rolę w rewolucji październikowej odegrali działacze rewolucyjni polskiego pochodzenia – Feliks Dzierżyński, Julian Marchlewski i inni. Niepowodzeniem zakończyła się próba tworzenia polskich oddziałów rewolucyjnych. Podczas wojny domowej Polacy znaleźli się po obu stronach barykady.

Na Syberii przed rozpoczęciem rewolucji październikowej 1917 r. orientacyjnie przebywało od 300 000 do 500 000 Polaków. Byli to osoby od dawna zamieszkujące Syberię (potomkowie powstańców), chłopcy polscy, robotnicy i urzędnicy przybyli na Syberię w celach zarobkowych, zesłańcy i katorżnicy (zarówno polityczni, jak również kryminaliści), żołnierze-Polacy, którzy brali udział w wojnie rosyjsko-japońskiej na mandżurskim froncie i po klęsce armii osiedlali się we wschodnich regionach Syberii, Polacy przesiedleni w związku z wybuchem I wojny światowej, jeńcy polscy I wojny światowej z armii austriackiej i w znacznie mniejszym stopniu z niemieckiej.

W procesie odzyskania przez Polskę niepodległości duże znaczenie odegrały powstające na terenie Rosji polskie organizacje wojskowe.

23 czerwca 1918 r. w Samarze został utworzony Polski Komitet Rewolucyjny do Walki o Wolność i Zjednoczenie Polski. W tym samym czasie w Omsku rozwijał swoją działalność Tymczasowy Polski Komitet Wojenny. W Irkucku powstała Polska Liga Wojenna Walki Czynnej, która organizowała oddział wojskowy. W drugiej połowie lipca 1918 r., na zjeździe w Czelabińsku, powstał Polski Komitet Wojenny – PKW, obejmujący swą działalnością całą Rosję. W 1919 r. powstały pierwsze delegatury Polskiego Komitetu Wojennego, m.in. w Irkucku, Omsku, Nowonikołajewsku (dzisiejszy Nowosybirsk), Krasnojarsku (z oddziałem w Minusińsku) i Tomsku.

Polski Komitet Wojenny bardzo szybko zawarł umowę z Czechami, na mocy którego poprzez czeską pomoc i opiekę zaczęto tworzyć polskie wojsko. Polski Komitet Wojskowy rozpoczął akcję werbunkową do tworzenia oddziałów.

W grudniu 1918 r. przybyła na Syberię francuska misja wojskowa z generałem Michałem Janinem na czele. Wydarzenie to miało istotny wpływ na dalsze losy wojska polskiego, ponieważ oddziały przestały podlegać opiece czeskiej. Podporządkowano je operacyjnie dowództwu francuskiemu. W tym samym czasie jednostki polskie formowane na Syberii osiągnęły stan liczebności, umożliwiając tworzenie dywizji, otrzymała ona w nomenklaturze wojskowej nr 5 i nazwę

V Dywizji Strzelców Polskich. W związku z tworzeniem dywizji zorganizowano dla niej odrębne dowództwo, obok istniejącego już Dowództwa Wojsk Polskich we Wschodniej Rosji i na Syberii. W raporcie do generała Józefa Hallera z 19 stycznia 1919 r. oceniano stan wojska na 8 000 osób

W lutym 1919 r. dotarła na Syberię misja wojskowa wysłana przez generała Józefa Hallera. Jej szefem był major Jarosław Okulicz. Placówka ta stale działała w Omsku, przy sztabie generała Michała Janina. W maju 1919 r. Dowództwo WP na Syberii wydało rozkaz, zawiadamiający o zakończeniu organizacji V dywizji. Stan osobowy jednostek polskich w tym czasie, łącznie ze stanem szkoły oficerskiej w Nowonikołajewsku, punktami zbornymi rozmieszczonymi w miastach syberyjskich wynosił 11 282 osób. Według innych danych we wrześniu 1919 r. stan osobowy dywizji polskiej wynosił 17 733 osoby. V dywizja składała się z czterech pułków piechoty, pułku ułanów, pułku artylerii i brygady inżynierskiej.

Skład dywizji był bardzo zróżnicowany. Byli to jeńcy z armii austriackiej i niemieckiej. Pobyt na Syberii był przez nich traktowany jako epizod. Po podpisaniu traktatu w Brześciu Litewskim kończącego stan wojny, Polacy przebywający na terytorium rosyjskim jako jeńcy niemieccy i austriaccy mogli swobodnie wrócić do Polski. Pod koniec grudnia 1918 r. trzeba było ogłosić mobilizację wszystkich przebywających w Nowonikołajewsku jeńców polskich. Roman Dyboski wspomina, że działanie takie było konieczne, ponieważ jeńcy opierali się ochotniczemu zaciągowi do oddziałów. Ważną część dywizji stanowili Polacy od dawna mieszkający na Syberii i zdemobilizowani żołnierze armii rosyjskiej. Wiktor Mańkowski, urzędnik z Tomsku, pisał, że społeczność polska w Tomsku zachęcała młodzież do wstępowania do wojska polskiego i wspierała dywizję finansowo. Do wojska polskiego zgłaszali się Polacy w punktach rekrutacyjnych w Tomsku i Krasnojarsku. Byli wśród nich chłopcy polscy z wiosek osadników guberni jenijskiej. Ludzi ci często obawiali się o swe dotychczasowe stanowiska, majątki i pozycję społeczną. Część z nich pragnęła

nadal mieszkać na Syberii, a wojsko postrzegane było przez nich jako jedyna siła, która mogła wraz z armią „białych” i oddziałami zachodniej koalicji zdławić bolszewików i przywrócić poprzedni porządek.

Jednym z problemów rozpowręcznionych wśród żołnierzy polskich było pijaństwo. Roman Dyboski wspominał, że z powodu nadużywania alkoholu nie realizowano planowych przedsięwzięć szkoleniowych i oświatowych. Jak na przykład kiedy Dyboski przybył na swój odczyt w kasynie nt. „Sprawa polska w czasie pierwszej wojny światowej” z „rozbawionej i przepelnionej Sali wyszedł naprzeciw gospodarz i oświadczył mi, że „już cztery wiadra spirytusu wypili”.

W związku z tak trudną sytuacją z dyscypliną wśród żołnierzy polskich aktywnie wprowadzano formy kulturalno-oświatowej działalności. Istotną w tym rolę odegrał PKW. Z jego inicjatywy w Nowonikołajewsku założono liczącą 1500 tomów stałą bibliotekę oraz czytelną zaopatrzoną liczącą 1500 tomów stałą bibliotekę oraz czytelną zaopatrzoną we wszystkie miejscowe pisma, a także ukazujące się na Syberii gazety polskie i czeskie oraz wiele amerykańskich. Wiele książek otrzymywała biblioteka w darze od polskiej społeczności zamieszkującej na Syberii. Dla oddziałów wykonujących zadania związane z obroną kolei utworzono kilka bibliotek ruchomych. Na czele Komisji Oświatowej początkowo stał Wacław Kalikst Bieńkiewicz, następnie prof. Roman Dyboski, któremu przydzielono liczny zastęp tzw. referentów oświatowych. Prowadzili oni wśród żołnierzy kursy oświatowe. Rolę edukacyjną pełniła wśród żołnierzy polska prasa na Syberii. Znacznym powodzeniem cieszył się ukazujący się w Nowonikołajewsku „Żołnierz Polski we Wschodniej Rosji”. Objęty jednakże cenzurą wojskową przegrywał konkurencję z „Głosem Polskim” wydawanym przez PKW i redagowanym przez osoby zaprawione w pracy dziennikarskiej, przez co tytuł ten był bardziej atrakcyjniejszy dla czytelnika. Wydawane w języku polskim gazety spełniały oprócz funkcji oświatowej ważną rolę w krzewieniu polskiego ducha patriotycznego i łącznika z krajem.

W Nowonikołajewsku organizowano parady, manifestacje, urządzano widowiska. Jednym z tych ostatnich był spektakl przygotowany na miejscowym ipodromie „Krzyżacy” Henryka Sienkiewicza. Widowisko to przyciągnęło znaczną publiczność, w tym przedstawiciele władz wojskowych i cywilnych. W mieście, oprócz teatrzyków rosyjskich i tym podobnych miejsc rozrywki, zbierających ze względu na olbrzymi garnizon obfite zyski, działał Teatr Żołnierza Polskiego prowadzony przez Czesława Kadena.

BITWY POD GRUNWALDEM NA SYBERII ZACHODNIEJ

Dowództwo WP starało się organizować uroczystości w rocznice ważnych świąt narodowych, powstań, walk legionów. Czczono je specjalnymi zbiórkami z udziałem całego stanu osobowego dywizji zakończonymi mszą świętą. Obchodom nadawano szczególny charakter, a dzień rocznicy często był wolny od zajęć. Rozkazy w uroczystej oprawie odczytywano przed frontem oddziałów. Szczególną rangę ze względu na żyjących jeszcze na Syberii zesłańców nadano rocznicy powstania styczniowego w 1919 r.

Wśród żołnierzy formacji wojskowych, jak i wśród ludności polskiej przebywającej w Rosji idee walki z Niemcami i nastroje patriotyczne były bardzo żywe. Wyrażała je m.in. Tradycja grunwaldzka. Jedną z najbardziej uroczyste obchodzonych przez Polaków znajdujących się na Syberii rocznic była 509 rocznica bitwy grunwaldzkiej. Główne uroczystości odbyły się w Nowonikołajewsku. 14 lipca, w godzinach popołudniowych, we wszystkich oddziałach wojsk polskich odbyły się odczyty o Grunwaldzie. Następnego dnia o godzinie 8 rano orkiestry odegrały na ulicach miasta podbudkę. Przed południem odbyło się nabożeństwo i wspólna parada z udziałem wojsk polskich, czeskich, litewskich i rosyjskich.

Pełnomocnik rządu „czesko-słowackiego” w Nowonikołajewsku, rotmistrz doktor Głos, i prezydium Polskiego Komitetu Wojennego wymienili między sobą pisma gratulacyjne. Rotmistrz Głos nawiązał do wspólnej idei walk z zagrożeniem niemieckim: „Polacy i Czesi – pisał – rozgromili w roku 1410 pod Grunwaldem swych odwiecznych wrogów i pokazali synom Teutonii, że przeciw ich zasadzie „dziel i panuj” Słowianie znają istotnie pewną i niezawodną obronę łączenia sił swoich, dzięki czemu zwyciężyli niegdyś pod Grunwaldem”. Prezydium PKW odpowiedziało pismem następującej treści: „ W wyobraźni naszej żywo

malują się prowadzone przez sławnego Żyżkę zwarte szeregi tych, którzy za szczytne hasła nie wahali się iść na bój z dala od swej kochanej ziem czeskiej. Armia Czesko-Słowacka okazała się w wojnie światowej godną swych wielkich przodków, sprzymierzeńców naszych spod Grunwaldu”.

Z okazji obchodów rocznicy pismo „Żołnierz Polski we Wschodniej Rosji” wydało dodatek nadzwyczajny, zawierający fragmenty opisu bitwy grunwaldzkiej z Krzyżaków Sienkiewicza. Natomiast „Głos Polski”, ukazujący się w tym samym mieście, zamieścił wiersz:

*Widzę ich: jak zamkniętym,
jak braterskim kołem
Szyk śmiertelnych wrogów otaczają
i społem
Trudzą się, kamiennymi bijąc
w zbroje młotami,
Jak ich wiodą na ciężkie,
nie ostatnie boje
Mężne knezie, dziewiarze,
bez trwogi i woje,
Krzepkie ciała wilczyimi
osłaniając skórami.
Tak naprzeciw nich
dumnie dźwigają koncerze,
A na piersiach ich
Pana Chrystusowej znak męki.
Jak pracują niezłomnie
pancernych kopije,
I jak ziemia krew dobra,
rycerską krew piję,
I drżą serca, nie znając litości, drżą lica.
Jak pękają, hartowne pancerze,
szyszaki,
W pył wpadają krzyżackie
bojowe rumaki,
W wicherze walki triumfalne
brzmi „Bogu Rodzica”.*

Rocznica grunwaldzka była też okazją do snucia refleksji na temat stosunków polsko-niemieckich. Wyrazem tego były liczne artykuły w polskiej prasie ukazującej się w różnych miastach Syberii niezajętych przez bolszewików. Pisano więc, że owoce zwycięstwa z 1410 r. w znacznej mierze poszły na marne, udaremniane przez „niezmożoną odporność i siłę odradzania się u germańskiego plemie-

nia a szczególnie „przez polski brak zmysłu państwowego”. Przypomniano, że w trzysta kilkadziesiąt lat po Grunwaldzie nadszedł okres rozbiorów. Ostrzegano zwycięskie mocarstwa przed zbyt łagodnym traktowaniem pobitych Niemiec, „które zagrażały już nie tylko pojedynczemu krajowi, ale całemu światu, ostrzegano przed powtarzaniem błędów, które unicestwiły kiedyś owoce zwycięstwa grunwaldzkiego”. Nie łudzono się, pisząc, że „nadłamania” potęgą Niemiec dźwignie się jeszcze z ostrzem zwróconym w jednym kierunku „w serce Polski”. Już wtedy zdawano sobie sprawę z faktu, że Niemcy nie pogodzą się z klęską, „że odtrącona fala za chwilę znów powróci, aby nadal podmywać grunt lub w nowej burzy oderwać od nas znowu część ziemi, jeśli nie zalać nas zupełnie i zniszczyć zupełnie”.

Formacje polskie tworzone w Rosji przeznaczone były do walki z Niemcami. Stąd też w programach pracy wychowawczej szczególny nacisk kładziono na dzieje zmagania polsko-niemieckich, w których Grunwald odgrywał rolę kluczową. Nieprzypadkowo więc w 5. Dywizji Strzelców Polskich odwoływano się do tradycji grunwaldzkiej.

Czasami warto wyszukać ciekawych przykładów z przyszłości obecności Polaków na Syberii, bo bez przeszłości nie da się zrozumieć nadchodzącej przyszłości.

Sergiusz LEONCZYK

Na zdjęciu: Podczas ewakuacji Dywizji pod koniec 1919 roku (zdjęcie z albumu Majora Jarosława Okulicza-Kozaryna, znajdujące się obecnie w archiwum Ośrodka „Karta” w Warszawie).

Literatura

1. L. Bazylow, Syberia, Warszawa 1975, s.172.
2. J. Neja, Charakterystyka Środowiska V Dywizji Strzelców Polskich na Syberii {w:} Syberia w historii i kulturze narodu polskiego, pod red. A.Kuczyńskiego, Wrocław 1998, s.278.
3. H. Bągiński, Wojsko Polskie na Wschodzie, Warszawa 1991, s.548,554,560.
4. W. Rezmer, Polskije wojennoplennyje w bolszewickom plenu w Sibiri w 1920-1922 {w:} Sibirsko-polskaja istoria i sowriemennost: aktualnyje woprosy, pod red. B.Szostakowicza, Irkuck 2001, s.128.
5. Nowosybirskie Obwodowe Archiwum Państwowe, zespół P-5a, inw. 1, vol. 276, k. 1,3.
6. W. Mańkowski, W ognie rewolucyjnych bur, „Sibirskaja starina”, Tomsk 1997, nr 12 (17), s.36-37.
7. Nowosybirskie Obwodowe Archiwum Państwowe, zespół P.1, inw.3, vol. 192, k.192; vol.190, k.72.
8. „Głos Polski” 1919, nr 30 z 13 lipca; nr 31 z 20 lipca.
9. „Żołnierz Polski we Wschodniej Syberii”, Nadzwyczajny dodatek z 15 lipca 1919 r.

РЕСПУБЛИКА БУРЯТИЯ

ПАМЯТИ ПОВСТАНЦЕВ

*„Я хочу, чтобы каждый узнал,
Как в далеком краю,
где синее Байкал,
За свободу пошла умирать
Безоружная польская мать”.*

войсками. Исход был плачевный: более 30 повстанцев полегло в этих местах. Но их восстание не было безрассудным, считает Петр Кропоткин: „Горсть храбрых повстанцев добилась кое-чего. О бунте стало известно за границей. Вскоре австрийское правительство заступилось за сосланных в Сибирь поляков, и некоторые из них были возвращены на родину, другие досрочно отправлены на поселение. Вообще вскоре после мятежа 1866 года положение всех ссыльных поляков улучшилось. И этим они обязаны были бунтарям, которые взялись за оружие, и тем четверым мужественным полякам, расстрелянным в Иркутске”.

На памятное своей трагичностью и героизмом место хмурым днем 24 июля съехались с двух сторон, из Иркутска и Улан-Удэ, молодые и убежденные сединами поляки, русские и буряты, чтобы почтить память погибших. Возле католического креста – памятника состоялся митинг, посвященный 144-летию

Поминальным гимном ложатся на сердце эти строки поэта Бронислава Шварце о героических и трагических событиях 142-летней давности на живописном берегу речки Мишиха возле самого Байкала. Напоминает об этом огромный деревянный крест со своеобразным курганом из камней и мемориальной надписью на польском и русском языках: „Памяти польских ссыльных – участников восстания на Кругобайкальском тракте, погибших в бою с солдатами царской армии 12 июля 1866 г. Спите спокойно герои – мы помним о вас”. Общество польской культуры „Надежда”. Улан-Удэ. Совет охраны памяти борьбы и мученичества. Варшава”.

После восстания 1863 г. в Сибирь было сослано до 18 тысяч поляков. В Сибири было много мест, где они отбывали каторгу. Так, католические священники отбывали наказание в Тунке, много узников находилось в Нерчинске. Более 700 поляков работали на строительстве Кругобайкальского тракта от Култука до Посольска.

Летопись свидетельствует: „Большой сибирский тракт строился с большими интервалами. Самые трудоемкие участки оставались на потом из-за недостатка средств, и все проезжие довольствовались той маломальской дорогой, которую проложило местное население, исполняя дорожную повинность”. Одним из самых трудоемких участков в Восточной Сибири была дорога в 200 верст от поселка Култука до Иркутска. Вот сюда и направило царское правительство России польских повстанцев отбывать каторгу.

Работа была невыносимо тяжелая. С трудом пробивались через каменные завалы, через буреломы, болота и заросли. Известный исследователь Сибири П. Кропоткин писал: „В Сибирь со времени ее освоения было послано немало русских политических ссыльных, но по характерной русской черте они всегда мирились со своей участью и никогда не восставали. Они давали убивать себя медленной смертью и даже не пытались освободиться. Поляки восставали против своей рабской зависимости, стремились к обретению свободы”.

Здесь, в местности речки Мишиха, состоялась первая и последняя крупная битва между почти небооруженными, голодными, обессиленными каторжным трудом поляками и царскими

восстания польских ссыльных на сооружении Кругобайкальского тракта. Открыла его председатель НКАП „Надежда” Марина Иванова. Прозвучал гимн Польши. Об истории возведения этого памятника рассказал один из авторов воплощения проекта, почетный председатель НКАП „Надежда” Вацлав Соколовский, участник ВОВ, составитель шести книг „Поляки в Бурятии”, кавалер ордена Республики Польша.

Все выступающие на русском и польском языках говорили о сохранении исторической памяти в сердцах потомков, о проведении изыскательской работы в установлении имен погибших тогда и в годы репрессий в советское время. Слова благодарности произнес консул Генконсульства РП в г. Иркутске Дариуш Павловский. Выступил историк, к.и.н. Евгений Семенов, только что вернувшийся из годичной командировки в Польшу, где он проводил исследовательские работы по ссыльным полякам в архивах. В Дне Памяти принял участие и гости из Польши. Томаш Кживачевский, руководитель экспедиции „LONG WALK EXPEDITION”, рассказал о маршруте побега в 6 тыс. км. с сибирской каторги под Якутском мужественного поляка Глинского, путями которого следует экспедиция.

Поэт Михаил Ефимов, автор гимна „Надежи”, свое эмоционально-лирическое выступление закончил словами:

*„Не сносив головы,
Жизни отдали вы
Ради воли. Тот подвиг негромкий
Будут помнить всегда,
Пронесут сквозь века
Благодарные ваши потомки!”*

В знак уважения памяти и признательности героизма повстанцев были возложены венки. Венок из живых белых хризантем, красных роз и гвоздик на зеленом фоне хвои в обрамлении белой и красной лент, олицетворяющих флаг Польши, возложил к памятнику консул Дариуш Павловский. Собравшиеся почтили память погибших минутой молчания. В заключение памятного события отец Владимир – католический священник совершил молебен за всех погибших на Кругобайкальском тракте.

Галина МОСТОВЩИКОВА

ПО МАРШРУТУ „ДОЛГОГО МАРША”

В конце июля в Улан-Удэ находились три путешественника из Польши – Филипп Дрозд, Томаш Кживачевский и Бартош Малиновский. Эти молодые ребята были в пути два месяца, а до окончания их маршрута осталось еще целых четыре месяца.

Первый пунктом их долгого путешествия стал Якутск, последним будет Калькутта в Индии. Таким путем когда-то из сталинского лагеря в Якутии бежали двадцатилетний поляк Витольд Глинский с шестью товарищами. Позднее была издана книга „Долгий марш” Славомира Равича, где подробно описан этот знаменитый побег. Книга переведена и опубликована на двадцати языках, и сейчас в Голливуде снимается по ней художественный фильм.

В 2008 году в шестом томе альманаха „Поляки в Бурятии”, издаваемом „Национально-культурной автономией поляков г.Улан-Удэ „Надлежа” также напечатан „Долгий марш” в переводе с польского языка Валентина Литвинова. Кстати, на русском языке впервые эта книга была напечатана в Бурятии.

– В мае мы добрались до Якутска, а отсюда плыли на лодках до Олекминска и Ленска. Потом из Ленска отправились на грузовой барже до Усть-Кута. Из Усть-Кута добирались на поезде до Северобайкальска. Далее шли пешком через Баргузинский хребет, останавливались в селе Улюнхан, видели священное место Боги-

ни Янжимы. Люди нам везде помогают, мы благодарны всем жителям, – рассказал о своих впечатлениях улыбочивый Томаш Кживачевский.

Все, что наблюдают и видят молодые поляки, снимается на видеокамеру, затем будет смонтирован документальный фильм об этом путешествии. Спонсором данного долгого мероприятия выступила одна из польских сотовых телефонных компаний.

Здесь, в Бурятии, молодые путешественники передохнули в Доме польском НКПА „Надлежа” и успели побывать на памятном мероприятии, организованном автономией в местности Мишиха, где установлен католический крест на месте гибели летом 1866 года восставших поляков, строивших Кругобайкальский тракт. Далее смелые ребята, среди которых будущий оператор, журналист и работник туристической фирмы, пересекли Монголию на конях, побывают в Тибете, и закончится это грандиозное путешествие в Индии.

Анна ВИНОГРАДОВА

На снимке: польские путешественники вместе с членами „Надлежа” в местности Мишиха.

LOSY

BRONISŁAWA WIĄCKA

Bronisław Wiącek urodził się 28 stycznia 1914 roku we wsi Chochół, w powiecie Mińsk Mazowiecki, w ówczesnym województwie warszawskim. Dzieciństwo spędził w rodzinnej wsi, położonej ok. 1,5 kilometra od południowej granicy Mińska Mazowieckiego. Był drugim dzieckiem Jana i Ewy z domu Kur. Miał starszą siostrę Wandę, zaś po nim przyszło jeszcze na świat kolejno czworo dzieci: Leon, Stefania, Jadwiga i Maria. Jego rodzice prowadzili niewielkie gospodarstwo rolne, ale nie stanowiło ono głównego źródła utrzymania rodziny. Ojciec Jan, a później dwaj jego synowie – Bronisław i Leon pracowali jako robotnicy w pobliskiej Fabryce Rudzkiego w Mińsku Mazowieckim. Jego matka zmarła po długiej chorobie 13 maja 1937 roku, zaś ojciec, pomimo ran wojennych przeżył 84 lata i zmarł 28 marca 1968r.

Z treści własnoręcznie sporządzonego przez Bronisława życiorysu, a także z innych, późniejszych dokumentów wynika, że w latach 1921-1928 uczęszczał on do Szkoły Powszechnej im. Mikołaja Kopernika w Mińsku Mazowieckim.

Z opowiadań członków rodziny wiadomo, że Broniek był człowiekiem zdolnym, ambitnym, wesołym i życzliwym. Posiadał zdolności plastyczne i manualne, o czym świadczyć może wykonanie przez niego planu architektonicznego nowego domu, zatwierdzonego tylko później przez osobę uprawnioną, a także własnoręcznie wykonywane prezenty dla bliskich w czasie służby w wojsku. Umiejętności te zostały później potwierdzone dokumentami sporządzanymi w 4 Batalionie Pancernym w Brześciu nad Bugiem, dotyczącymi cech osobowych i predyspozycji Bronisława do służby w wojsku.

Po ukończeniu szkoły powszechnej podjął naukę w szkole w Siennicy, jednak wiadomo o tym jedynie z relacji rodzeństwa (nie zachowały się żadne dokumenty z tego okresu). Nie wiadomo też dlaczego przerwał naukę w tej szkole i podjął dalszą edukację w roku 1929 w Drugiej Miejskiej Szkole Rzemieślniczej przy ulicy Nowowiejskiej 37 w Warszawie. W Centralnym Archiwum Wojskowym odnalazłam odpis świadectwa ukończenia tej szkoły. W zbiorach pamiątek rodzinnych Wiącków znajduje się też zdjęcie Bronisława ze szkolnymi kolegami z 1931 roku (inicjały BW i rok wryte są na drewnianej ramce zdjęcia).

Po ukończeniu szkoły rzemieślniczej zdał egzamin czeladniczy, uzyskując tytuł czeladnika przemysłu metalowego w zawodzie ślusarskim.

Jak sam pisze w życiorysie, od 4 października 1932 r. do 12 marca 1933 r. pracował w Fabryce Rudzkiego w Mińsku Maz., lecz 13 marca 1933r. został zwolniony w wyniku redukcji. Postanowił wówczas wstąpić jako ochotnik do wojska. ▶

LOSY BRONISŁAWA WIĄCKA

22 maja 1933 stanął przed komisją poborową i został przyjęty, uzyskując kategorię „A”. Został skierowany do 4 Batalionu Czołgów i Samochodów Pancernych, przemianowanego później na 4 Batalion Pancerny. Przydzielony do kompanii szkolnej, ukończył szkołę podoficerską. Następnie służył w kompanii gospodarczej jako rusznikarz. 19 marca 1935 r. został awansowany na stopień starszego strzelca, a 9 czerwca 1935 r. złożył podanie o przyjęcie do służby nadterminowej. 15 sierpnia 1935 r. otrzymał awans na stopień kaprala nadterminowego.

W latach 1936-37 ukończył kurs fachowy dla nadterminowych rusznikarzy. Z pozyskanych dokumentów personalnych wynika, że w opinii przełożonych był bardzo dobrym żołnierzem. W karcie kwalifikacyjnej z 1938 roku napisano: „Inteligencja duża, pracowity, sumienny. Charakter zrównoważony, spokojny i lojalny. Państwowo uświadomiony. Fizycznie wyrobiony. Prezencja bardzo dobra. Dobry fachowiec. Ocena ogólna: bardzo dobry”.

Uzyskiwał też wysokie oceny z testów psychologicznych. We wrześniu 1937 roku złożył deklarację do czynnej służby wojskowej na przeciąg 12 lat, w charakterze podoficera zawodowego. Rozkazem dziennym nr 239 z dnia 22 października 1937 r. dowódcy Batalionu, został przyjęty do służby w grupie podoficerów zawodowych.

Po wybuchu II wojny światowej został aresztowany 17 września 1939 r. (według jego relacji w liście z obozu na Ukrainie), a 25 września według dokumentów rosyjskich. Aresztowany przez NKWD, został zesłany do obozu pracy w okręgu dniepropietrowskim. W dokumentach występują nazwy: Krzywy Róg, Dzierżyńskrudą. Z tego okresu zachował się jedynie list Bronisława do rodziny, pisany po rosyjsku, z miejscowości Dubowaja

Bałka. Pisał w nim, że pracował w kopalni rudy żelaza, ale ze względu na stan zdrowia został przeniesiony do pracy „na powierzchni”. Od 4 czerwca 1940 roku przebywał w Północnym Obozie Kolejowym Siewieżdodrąg, prawie 2 tys. kilometrów na północ od Krzywego Rogu. W dniu 11 lipca 1941 roku został odesłany pierwszym transportem jeńców do obozu w Juży. Dnia 3 września 1941 r. został zwolniony na stacji Tatiszczewo do formującej się Armii Andersa. Przebywał w obozie wojskowym w Kołtubance, gdzie trafił do szpitala i zmarł 6 lutego 1942 roku. Został pochowany na miejscowym cmentarzu, jako jeden z 13 zmarłych tam polskich żołnierzy.

Rodzina przez wiele lat nie miała żadnych wiadomości o Bronisławie, ale zmiany polityczne w Europie pozwoliły powoli odkrywać tajemnicę jego życia i śmierci, a dzięki dobrym i życzliwym ludziom bliscy mogą wiedzieć dziś tak wiele.

Przez wszystkie lata poszukiwań informacji o losach Bronisława Wiącka, rodzina zwracała się o pomoc do wielu instytucji w Polsce i za granicą. Kopie listów z zapytaniami oraz odpowiedzi przechowywane są wśród rodzinnych pamiątek. Niektóre instytucje niezwłocznie dawały odpowiedź negatywną, inne wskazywały drogę dalszych poszukiwań i adresy, pod którymi można spodziewać się pomocy. Niektóre tylko podawały skąpe, ale konkretne informacje, które po skonfrontowaniu z innymi układały się w logiczną całość.

Ważnym dla poszukiwań był list od sekretarza Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa – Andrzeja Przewoźnika, w którym potwierdza datę śmierci Bronisława Wiącka,

a także wskazuje na panią Seliwanowską jako najlepsze źródło informacji.

Dzięki korespondencji z Radą Ochrony Pamięci udało mi się nawiązać kontakt z prezes Centrum „Czerwone Maki” – panią Wandą Seliwanowską, która okazała się bardzo pomocna. Po przedstawieniu jej sprawy mojego krewnego, ucieszyła się, że może pomóc i starała się przekazać jak najwięcej o działalności polonijnej na tamtych terenach. Wysłała mi dużo zdjęć z cmentarza w Kołtubance, poinformowała o tablicy na grobie, pisała o obchodach rocznic i uroczystościach związanych z poległymi na terenie orenburskim. Korespondencja z Wandą Seliwanowską zaowocowała poznaniem niezwykle istotnych, a nieznanych dotąd faktów dotyczących Bronisława Wiącka: okoliczności jego śmierci oraz miejsca wiecznego spoczynku. Pani Wanda obiecała przywieźć kapsułę z ziemią z grobu Bronisława dla mojej rodziny, przy okazji najbliższej wizyty w Warszawie. Spotkałyśmy się w lipcu br. i otrzymałam tę kapsułę. Był to bardzo wzruszający moment dla całej mojej rodziny. Stanowi to domknięcie procesu poszukiwań rozpoczętego przed laty przez ojca Bronisława – Jana, kontynuowanego potem przez jego siostrę a moją babcię – Jadwigę a następnie przez mojego ojca – Jerzego. Rodzina już dziś wie, że Bronisław spoczywa w godnej mogile i że są ludzie dzięki którym pamięć o nim przetrwa.

Marta GAŃKO

Na zdjęciach: Bronisław Wiącek – zdjęcie z 1934 roku z Brześcia nad Bugiem; Przekazanie kapsuły z ziemią z cmentarza w Kołtubance. Wanda Seliwanowska (z kapsułą) i Olga Golewa.

Город Минусинск, расположенный на юге Красноярского края, имеет население, многонациональное по составу. Наряду с русскими здесь проживают украинцы, белорусы, поляки, татары и другие народности. Здесь же действует Красноярская региональная польская национально-культурная общественная организация „Полония Минусинска”.

ПРАЗДНИК СЛАВЯНСКОЙ ПЕСНИ И ТАТАРСКИЙ „САБАНТУЙ”

Каждая народность стремится сохранить культуру, язык и традиции предков. Существует много различных форм межнационального сотрудничества, но самыми распространенными являются песенное творчество и концертная деятельность.

19 мая 2010 года Минусинская художественная картинная галерея по инициативе ее сотрудника – искусствоведа Елизаветы Михайловны Лясковской (она же – председатель „Полонии Минусинска”) – собрала под свои своды представителей различных национальностей на „Праздник славянской песни”. Праздник проходил в форме концерта самодеятельных коллективов, исполняющих песни на русском, украинском и польском языках: хор „Русская песня”, вокальный ансамбль детского сада „Садко” – „Славяночка”, солисты хора норильского землячества „69-я параллель”, а также полонийные коллективы – вокальный ансамбль „Червонэ ягоды” и детский хореографический коллектив „Веселые каблочки”.

На концерте царила поистине праздничная атмосфера. Каждое выступление сопровождалось громкими овациями и даже возгласами „Браво!”. Зрители не только внимательно слушали, но и старались подпевать выступающим.

Минусинские полонийцы предоставили на суд публики танцевальный номер „Польский танец” в исполнении детского коллектива и несколько традиционных

польских песен. Ансамбль „Червонэ ягоды” буквально очаровал слушателей, увлекая не только захватывающим пением, но и веселым танцем.

МИНУСИНСК

Участники праздника решили и в будущем году провести праздник на большой сцене с привлечением более широкого круга национальных коллективов.

Прошел ровно месяц, и 19 июня 2010 года, уже в третий раз, Красноярская региональная польская национально-культурная общественная организация „Полония Минусинска” была приглашена в село Восточное Минусинского района на татарский праздник „Сабантуй”. Члены ансамбля с удовольствием согласились снова оказаться в радостной атмосфере традиционного мероприятия, на которое приезжают жители Красноярского края и Республики Хакасия – люди разных национальностей.

В концертной программе праздника звучали татарские и русские мелодии. Тепло были встречены польские народные песни в исполнении вокального ансамбля „Червонэ ягоды”. В завершение праздника глава Знаменской сельской администрации Ольга Романченко вручила „Полонии Минусинска” благодарственное письмо.

А в октябре ансамбль „Червонэ Ягоды” отправится на гастроли в Подляское и Варминско-Мазурское воеводства Польши. Ансамбль получил приглашение от бургомистра города Олецка Вацлава Ольшевского и кроме Олецка выступит в польских городах Элке, Августове, а также в городе Каунасе Литовской Республики.

Ред.

POLACY NA URALU POŁUDNIOWYM (XVII – POCZĄTEK XX WIEKU)

Zarys dziedzictwa historyczno-kulturowego

Przy wsparciu Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Federacji Rosyjskiej ukazała się książka dr Walentyny Łatypowej „Polacy na Uralu Południowym (XVII – początek XX wieku). Zarys dziedzictwa historyczno-kulturowego” („Поляки на Южном Урале (XVII – начало XX века). Очерки историко-культурного наследия”).

Publikacja liczy ponad 180 stron i poświęcona jest losom Polaków dawnej guberni orenburskiej, przede wszystkim Baszkirii. Opisuje kształtowanie się Polonii, wkład Polaków w rozwój tego regionu.

Autor wyróżnia kilka grup polskiej ludności, które w różnych okolicznościach zostały przesiedlone na tereny Uralu Południowego:

- jednostki wojskowe, składające się z „polskiej szlachty” Smoleńska i wschodnich obszarów Wielkiego Księstwa Litewskiego, które przeszły na stronę Rosji w czasie Wojny polsko-rosyjskiej 1654-1667 i zostały skierowane do fortec ujezdu ufimskiego (druga połowa XVII wieku);

- konfederaci (koniec XVIII w.)

- jeńcy wojenni, wzięci do niewoli w czasie inwazji Napoleona na Rosję w 1812 r.;

- członkowie organizacji niepodległościowych z lat 1820. i 1830.: Filomaci, „Czarni Bracia” oraz powstańcy listopadowi;

- uczestnicy ruchu narodowo-wyzwoleńczego z lat 1840-1850;

- powstańcy styczniowi (lata 1863-1864);

- polscy rewolucjoniści (koniec XIX-początek XX wieku);

- dobrowolni przesiedleńcy: inteligencja, inżynierowie itd. (XIX wiek).

Czytelnik znajdzie szczegółowe dane dotyczące liczby i składu społecznego każdej grupy polskiej ludności, opis warunków, w jakich żyli przesiedleni i zesłani. Autor pokazuje losy Polaków, ich udział w życiu społecznym i politycznym południowych obrzeży Cesarstwa Rosyjskiego. Można zobaczyć jak barwny i różnorodny żywioł stanowili przyjeżdżający tam Polacy: chłopcy i szlachcice, żołnierze i uczeni, działacze polityczni o bardzo różnych poglądach. Polacy brali udział w powstaniu Pugaczowa i wal-

kach z Baszkirami, prowadzili kursy tańca, byli rzemieślnikami i nauczycielami. Podejmowali próby ucieczki albo asymilowali się z miejscową ludnością, zachowując jednocześnie polskie tradycje. Nie byli biernymi świadkami, lecz aktywnymi uczestnikami wszystkich procesów historycznych.

Osobny rozdział książki jest poświęcony najnowszym dziejom baszkirskiej Polonii. Można się z niego dowiedzieć o powstaniu i działalności Polskiego Centrum Kulturalno-Oświatowego w Ufie oraz Niedzielnej Narodowej Polskiej Szkoły im. A. Pieńkiewicza.

Godny uwagi jest przegląd literatury i obszerna bibliografia zawierająca 188 pozycji książkowych oraz 160 źródeł archiwalnych.

Publikacja z całą pewnością powinna zwrócić uwagę historyków oraz wszystkich miłośników historii Polski i Rosji.

Wasyli GOROCHOW

Na zdjęciach kolorowej wklejki „Kultura polska na ziemi baszkirskiej” – Podczas Dni kultury polskiej w Bashkortostanie 14-17 maja 2010 roku, Autor książki Walentyna Łatypowa i okładka jej nowej książki.

ПОЛЬСКАЯ ДИАСПОРА ЮЖНОГО УРАЛА

„ПОЛЯКИ НА ЮЖНОМ УРАЛЕ (XVII – НАЧАЛО XX ВЕКА)”

Очерки историко-культурного наследия

Książka W.В. Латыповой poświęcona historii i współczesnemu stanowi polskiej diaspory na Южном Урале. Badanie problemów polikulturowego regionu ma jasno wyrażony społeczny i naukowy aspekt aktualności. Tutaj, na Южном Урале, historycznie сложились благоприятные условия совместного проживания и межкультурного взаимодействия восточнославянских, финно-угорских, тюркских народов. Этническое многообразие региона дополнили евреи, немцы, латыши, поляки и другие этносы, укоренившиеся на Южном Урале с XVIII века. Внимание к социально-культурным потребностям народов, к их прошлому и настоящему во многом определяет социальное самочувствие этносов. Комплексное изучение вопросов развития и взаимодействия этносов обеспечивает формирование научно обоснованной конструктивной национальной политики и ее реализацию.

Несомненным достоинством книги является привлечение широкой источниковой базы – материалов государственных архивов, архивов общественных организаций, текущих архивов органов государственной власти и управления. Автору также удалось выявить несколько сотен польских семей, где сохранились документы, фотографии, семейные предания, предметы быта – все это существенно обогатило книгу. При написании книги W.В.Латыповой использованы работы на русском, польском, английском, немецком и белорусском языках. Большую помощь в создании книги оказал созданный в 1997 г. Польский культурно-просветительский центр Респуб-

лики Башкортостан (ныне – Центр Польской культуры и просвещения „Возрождение” РБ).

В книге рассматриваются исторические судьбы поляков в России, которые складывались очень сложно, порою драматично. В результате исторических событий польский этнос оказался рассеянным едва ли не по всей территории нашей планеты, в том числе во многих регионах России. Автор последовательно раскрывает многие страницы истории появления и пребывания поляков на Южном Урале, включая территорию современного Башкортостана и Оренбургской области. В ней объективно представлен и проанализирован вклад поляков Южного Урала в культуру, социально-экономическое развитие края.

Книга „Поляки на Южном Урале (XVII – начало XX века). Очерки историко-культурного наследия” представляет собой самое полное научное описание поляков на Южном Урале. Она вызовет большой интерес не только ученых и научных работников, но и широкого круга читателей.

Айсул ЮНУСОВА,

доктор исторических наук, профессор,

директор Института этнологических исследований

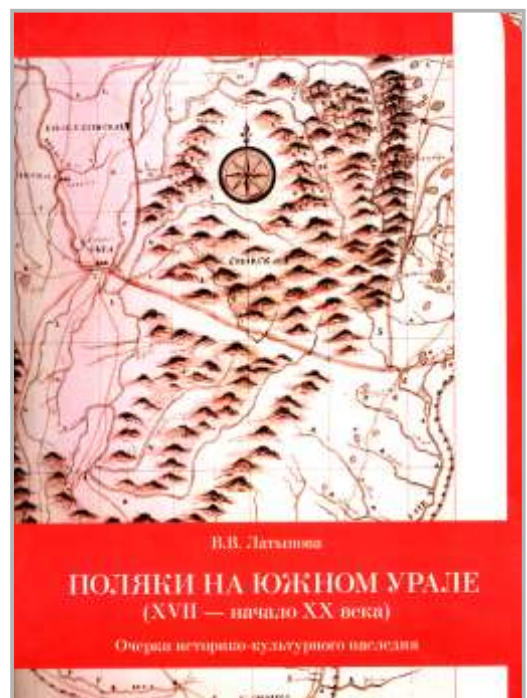
УНЦ РАН,

заслуженный работник культуры РБ

На цветной вклейке – автор издания „Поляки на Южном Урале (XVII – начало XX века). Очерки историко-культурного наследия” Валентина Латыпова и обложка ее книги.

KULTURA POLSKA NA ZIEMI BASZKIRSKIEJ

100 лет деревне Вершин

на в Иркутской области

KONCERTY „SYBERYJSKIEGO KRAKOWIAKA” W POLONII ROSYJSKIEJ

KOLONIE LETNIE W POLSCE

Tradycją stały wyjazdy ludowego zespołu pieśni i tańca „Syberyjski Krakowiak” z Abakanu do środowisk polonijnych w Federacji Rosyjskiej. Wyjazdy te finansowane są ze środków Senatu RP przez Fundację „Pomoc Polakom na Wschodzie” i Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”.

ZESPÓŁ „SYBERYJSKI KRAKOWIAK” – Z KONCERTAMI W ROSJI

W tym roku letnie tournée zespołu rozpoczęło się z wyjazdu do Nowokuzniecka (ok. 600 km. od Abakanu). Przyjęła zespół miejscowa organizacja polonijna pod kierownictwem Witalija Ładygina. Organizacja „Polonia Kuzbasa” – najmłodsza organizacja polonijna na Syberii, która powstała rok temu i obecnie aktywnie działa na terenie całego obwodu kemerowskiego w Zachodniej Syberii. Zespół „Syberyjski Krakowiak” już miał koncert w Nowokuzniecku we wrześniu zeszłego roku, kiedy zespół wracał z tournée w Austrii i Polsce. Ten pierwszy koncert był krótki i ostatni w długim tournée, natomiast w tym roku początek występów zespołu właśnie zaczął się w Nowokuzniecku. 23 czerwca zespół pierwszy raz wystąpił w koncercie razem z rosyjskim zespołem „Paraskiewa Piatnica” w miejskiej kolonii letniej dla dzieci. Członkowie zespołu bliżej poznali działalność Centrum kultury rosyjskiej i zaprzyjaźnili się z jej kierowniczką Heleną Pawłowską. Podczas koncertu i po koncercie z członkami zespołu i kierownikami nagrywały liczne wywiady 2 stacje telewizyjne z Nowokuzniecka i obwodu kemerowskiego. Wieczorem zespół wystąpił z koncertem dla członków polonijnego Stowarzyszenia „Polonia Kuzbasa”. A już bliżej północy znów członkowie zespołu wyruszyli w długą podróż pociągiem.

Po prawie 2 dniach jazdy pociągiem członkowie zespołu przybyli do Ufy – stolicy Baszkortostanu. Zespół witała na dworcu Prezes Centrum kultury polskiej „Odrodzenie” Maryna Sadykowa-Lisowska. Spotkanie z Panią Prezes i członkami Centrum na dworcu było wzruszające, bo to już było drugie spotkanie z gościnną Polonią Ufy. Członkowie zespołu byli zawiezieni do jednego z najlepszych hoteli w Ufie. Warto podkreślić, że Ministerstwo kultury i polityki narodowościowej dofinansowało (jak rok wcześniej podczas pierwszego przyjazdu zespołu) ze środków budżetu republiki Baszkortostan pobyt zespołu w Ufie. Rok temu, we wrześniu, występ zespołu zainaugurował nowy rok szkolny w polskiej niedzielnej szkółce im. A. Pieńkiewicza, natomiast w tym roku, 25 czerwca, zespół swoim koncertem zainaugurował otwarcie kolonii letnich dla dzieci polonijnych w kolonii „Drużny” pod Ufą. Również 25 czerwca w republice obchodzono Dzień Jedności i przyjaźni Słowian i koncert zespołu był dobrą uctwą dla miłośników kultury słowiańskiej w republice, gdzie większość ludności stanowią Baszkirzy i Tatarzy. Zespół przywitała przed koncertem Walentyna Łatypowa, kierowniczka wydziału administracji Rządu Republiki Baszkortostan. Walentyna Łatypowa również jest autorem monografii naukowej o Polakach w Południowym Uralu, jej książka ukazała się w Ufie wiosną tego roku. W swoim przemówieniu Walentyna Łatypowa

podkreśliła wysoki poziom profesjonalny zespołu oraz duże zaangażowanie artystów-amatorów i kierownictwa zespołu. Na pamiątkę pobytu ona wręczyła duży pamiątkowy półmisek, charakteryzujący gościnną kulturę baszkirską. Natomiast Natalia Szanowa, przedstawiciel Domu przyjaźni narodów Baszkortostanu, wręczyła list gratulacyjny zespołowi oraz jej kierownikom Helenie Władimirowej, Katarzynie Fiodorowej i Natalii Buszujewej. Publiczność koncertu – dzieci i dorośli, żywo wyrazili swój podziw ciekawej i jaskrawej prezentacji polskiego folkloru w wykonaniu zespołu z dalekiej dla nich Syberii. Od Ufy do Polski jest troszkę bliżej, niż do Abakanu, jednak powiew polskiej kultury przyszedł właśnie dla nich ze Wschodu.

Po koncercie gospodarze zaprosili gości z Syberii na ognisko z kiełbaskami. Na drugi dzień pobytu goście czekał ciekawy program turystyczny. Ufa – milionowe miasto na styku Europy i Azji. Goście obejrzeni znany symbol Ufy pomnik Saławata Jułajewa, bohatera baszkirskiego z XVIII wieku, zobaczyli również pomnik Przyjaźni i odwiedzili meczet Lala-Tulipan.

Po dwóch dniach pobytu ciężko było się rozstać, ale droga wiodła członków zespołu „Syberyjski Krakowiak” na południe, do Krasnodaru. Po dwóch dniach jazdy pociągiem krakowiaków witał na dworcu w Krasnodarze Prezes Centrum polonijnego „Jedność” Aleksander Sielicki. Krasnodar zespół odwiedza już po raz trzeci. W tym mieście czeka zawsze

dobre i gościnne przyjęcie i publiczność, która lubię polskie tańce i pieśni. Koncert zespołu odbył się 27 czerwca w Centrum kultur narodowościowych Kubania. Wieczorem członków zespołu znów czekała długa, ponad 7. godzinna podróż do Dżugby nad Morzem Czarnym. W Dżugbie od kilku lat działa Oddział Centrum polonijnego „Jedność”, prowadzony przez lwowiankę, prawdziwą polską patriotkę panią Jadwigę Garlińską-Grzelak. Jej już nieżyjący mąż założył ponad 12 lat temu Muzeum „Przyroda i Fantazja”, który obecnie i prowadzi jego żona i na terenie tego ośrodka już po raz trzeci przyjmuje członków zespołu „Syberyjski Krakowiak”. Wywiad z panią Jadwigą publikowaliśmy w „Rodakach” nr. 2 (35) 2006 r. Warto również zaznaczyć, że Pani Jadwiga też prowadzi polonijny zespół wokalny „Skowronki”, zna i śpiewa setki polskich pieśni ludowych i jej spotkanie z członkami zespołu było bardzo pożyteczne. Młodzi krakowiacy po prostu mogli czerpać wiedzę i miłość do polskiej pieśni od pani Jadwigi, która na każdym kroku śpiewa. Wspólne koncerty z Panią Jadwigą w dniach 29-30 czerwca przybliżyły licznie zgromadzonym nad Morzem Czarnym urlopowiczom polską kulturę.

Po kilku dniach nad Morzem Czarnym zespół czekała długa prawie 5. dniowa podróż na Syberię. Letnie koncerty zespołu są zakończone. Jesienią członkowie zespołu przygotowują nowy program z tańców i pieśni, poświęcony 200. rocznicy urodzin Fryderyka Chopina. Prezentacja nowego programu odbędzie się w Abakanie w drugiej połowie listopada podczas uroczystego koncertu galowego poświęconego twórczości Chopina.

A potem zespół czekają próby do konkursowego nagrania płyty DVD, która weźmie udział w konkursie na prawo reprezentować Rosję w XV Światowym Festiwalu Polonijnych Zespołów Folklorystycznych w Rzeszowie.

Red.

Zespół „Syberyjski Krakowiak” powstał w 1997 roku w Abakanie. Najpierw jako zespół z dwoma grupami – dziecięcą i dorosłą. Od 2002 roku zespołem kieruje Natalia Buszujewa i od tej pory jest podzielony na dziecięcą i dorosłą. Obecnie dorosły zespół „Syberyjski Krakowiak” ma 8 stałych par tanecznych i 4 pary zapasowe, 16 par tanecznych w 2 grupach wiekowych ma dziecięcy zespół „Syberyjski Krakowiacek” (kierownik Katarzyna Fiodorowa). Od 2005 roku zespół „Syberyjski Krakowiak” ma stałą siedzibę w Centrum Kultury i twórczości narodowej im. S.P. Kadyszewa w Abakanie, natomiast zespół „Syberyjski Krakowiacek” mieści się w Centrum Dziecięcej Twórczości, gdzie 2 kierowników zespołu mają opłacone od miasta etaty. Oprócz par tanecznych zespół „Syberyjski Krakowiak” ma grupę wokalną „Krakowianka” (6 pań, kierowniczka – Helena Władimirowa), natomiast zespół dziecięcy „Syberyjski Krakowiacek” ma dwie grupy wokalne – „Wesołe nutki” i „Słoneczko”. Przy zespole działa trio instrumentalne – skrzypce, wiolonczela i akordeon (kier. Wiktoria Fomczenkowa). Zespół „Syberyjski Krakowiak” wykonuje tańce narodowe – polonez, mazur oraz tańce polskich regionów Krakowskiego, Śląskiego, Kaszubskiego, Łowickiego, Lubelskiego, Mazurskiego, Kurpiowskiego, Rzeszowskiego. Dzięki pomocy Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie” i Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” członkowie zespołu tańczą i śpiewają w oryginalnych strojach ludowych. Czasami, kiedy trudno jest znaleźć oryginalne stroje, jak np. w przypadku stroju mazurskiego, stroje szyte w Abakanie i Rzeszowie z oryginalnych tkanin i w tym zespole od wielu lat pomaga zakład „Modniarstwo” z Rzeszowa (kier. Stanisława i Wilhelm Magry). W roku 2009 dzięki Fundacji „Oświata Polska za granicą” z dotacji Senatu RP zespół otrzymał oryginalne i bardzo bogate stroje łowickie.

Zespół „Syberyjski Krakowiak” jest laureatem i dyplomantem wielu ogólnorosyjskich i międzynarodowych konkursów i przeglądów tańców ludowych. Co roku wyjeżdża z koncertami do środowisk polonijnych w Rosji, występował na zaproszenie polskich władz, Związku Sybiraków we Wrocławiu, Jeleniej Górze, Rzeszowie, Krakowie, Lublinie. W 2009 roku odwiedził z koncertami Austrię na zaproszenie Polonii austriackiej i Stowarzyszenia „Wiedeń-Kraków”. Koncerty zespołu „Syberyjski Krakowiak” – to nie tylko prezentacja polskich pieśni i tańców, ale również prezentacja obrzędów ludowych – „Dożynki”, „Wesele”. W programie występów również są rosyjskie (syberyjskie) pieśni i tańce oraz egzotyczne tańce i śpiew gardłem z kultury syberyjskich tubylców Chakaśów.

СВЯЗИ КРЕПНУТ

14-17 мая 2010 года Центр польской культуры и просвещения „Возрождение” РБ при содействии Правительства Республики Башкортостан, Консульского отдела Посольства Республики Польша в РФ, Конгресса поляков в России, Министерства культуры и национальной политики Республики Башкортостан, Министерства образования Республики Башкортостан, Уфимского района Республики Башкортостан, Дома Дружбы народов РБ провели Дни польской культуры в РБ, посвященные 200-летию со дня рождения Ф. Шопена.

Благодаря действенной поддержке заместителя председателя Конгресса поляков в России С.В. Леончика на Дни польской культуры в Уфу прибыла делегация из г. Олещо Варминско-Мазурского воеводства Республики Польша, состоящая из 9 директоров школ, начальника отдела образования и мэра г. Олещо пана Вацлава Ольшевского.

14 мая 2010 года в детской библиотеке № 17 г. Уфы прошла торжественная церемония открытия Дней польской культуры в РБ. Гостей и участников мероприятия приветствовали В.В. Латыпова – заведующая сектором аппарата Правительства Республики Башкортостан; А.Р. Хабибулина – главный специалист-эксперт Министерства культуры и национальной политики РБ; А.Р. Кулдаветова – заместитель директора Дома Дружбы народов РБ; В.Я. Второв – управляющий делами Собора русских Башкортостана.

Открытие Дней польской культуры прошло в теплой дружеской обстановке. Был представлен концерт польской классической музыки, творческое выступле-

ние „Шопену посвящается...” студентов Башкирского государственного педагогического университета им. М. Акмуллы, всех покорило музыкальное приветствие учащихся Национальной польской воскресной школы им. А. Пенькевича.

В рамках церемонии открытия состоялась презентация книги В.В. Латыповой „Поляки на Южном Урале. Очерки историко-культурного наследия”, содержащая материалы многолетнего исследования истории заселения поляками Южного Урала в разные века, причин и этапов формирования польской диаспоры, вклада поляков в культурное и общественное развитие края. В книге также отражена деятельность современной Полонии Республики Башкортостан.

С интересом наши гости ознакомились с постоянно действующей экспозицией „Частичка Польши в Башкортостане”, на которой представлены предметы польского народного и декоративно-прикладного искусства.

В этот же день в мемориальном Доме-музее С.Т. Аксакова прошел вечер памяти доктора филологических наук, профессо-

ра, одного из основателей Центра польской культуры РБ и Польской воскресной школы им. А. Пенькевича Юлии Чумаковой (1930-2000), посвященный 80-летию со дня ее рождения.

На вечере выступили ближайшие друзья и коллеги Юлии Петровны. Профессором В.Л. Ибрагимовой и студентами филологического факультета БашГУ был презентован сборник переводов стихотворений польских поэтов на русский язык „Мудрые поэзии страницы”, выполненных Ю.П. Чумаковой в разные годы.

В исполнении артистки хора Башкирского государственного театра оперы и балета Веры Ромашовой прозвучали лирические композиции, созвучные атмосфере вечера памяти.

15 мая Дни польской культуры в РБ продолжились в поселке Октябрьский сельского поселения Шемякский сельсовет Уфимского района РБ. В средней школе прошла творческая встреча „Польская семья: вчера, сегодня, завтра”, в которой приняли участие потомки поляков, основавших деревню Вольдики, – Буяки, Вайшнаровичи, Жемайтуки, Кевро, члены Польского центра, студенты БашГУ и БПУ им. М. Акмуллы, учителя и учащиеся средней школы п. Октябрьский. Прозвучали воспоминания представителей этих семей о деревне Вольдики, о своих предках, о польских традициях, сохранившихся в их семьях до сегодняшнего дня. О своих семьях рассказали Л.И. Белиевская, член Центра, и М. Кулагина, студентка БашГУ. Гости из г. Олещо рассказали о традициях современных польских семей и о праздниках. В ходе встречи была презентована выставка „Живой польский фольклор”. А затем гости из г. Олещо и члены Польского центра посетили бывшее местонахождение деревни Вольдики и старое кладбище, возложили цветы.

Помимо общения с польскими семьями гости из Польши знакомились с традициями башкирской культуры – песнями, танцами, элементами традиционной кухни, костюмами. Больше всего их впечатлило исполнение попури на курае, башкирском национальном инструменте.

16 мая наши гости посетили Национальный музей РБ, знакомились с достопримечательностями столицы. Большое впечатление произвела на них экскурсия по местам, связанным с жизнью поляков в Уфе.

17 мая 2010 года состоялась встреча польской делегации с заместителями министра образования РБ В.В. Аристарховым и А.Ш. Суриным, в ходе которой произошел обмен мнениями о системах образования в Башкортостане и в Польше. Далее гости посетили школу № 100, являющуюся филиалом кафедры русского языка БПУ им. М. Акмуллы. Педагогический коллектив школы представил интегрированный урок литературы и музыки „Две жизни. Две судьбы”, посвященный А. Мицкевичу и А. Пушкину.

Завершились Дни польской культуры круглым столом „Аспекты преподавания польского языка в России и русского языка в Польше: опыт, проблемы, перспективы”, который был организован на филологическом факультете Башкирского государственного педагогического университета. Перед началом круглого стола пан Вацлав Ольшевский и члены польской делегации возложили цветы к памятнику выдающемуся поэту-гуманисту и просветителю Мифтахетдину Акмулле, чье имя носит этот вуз.

Круглый стол объединил специалистов-языковедов, учителей и методистов, которые в своих докладах осветили и обсудили такие актуальные проблемы, как преподавание польского языка как родного, опыт изучения польского языка в учебных заведениях Башкортостана, проблемы и успехи в процессе преподавания русского языка в Польше, статус русского языка в Польше, особенности обучения русскому языку учащихся башкирской национальной школы в условиях двуязычия.

Все четыре дня прошли незаметно, в приятном дружеском общении с нашими гостями. Делегация из г. Олецко подарила Польскому центру красивые польские костюмы, замечательные книги о Польше, о фольклоре, учебники, географические карты, чудесных кукол в польских костюмах разных регионов.

Надеемся, что это не последняя встреча на гостеприимной башкирской земле, а осенью состоится ответный визит полонии Башкортостана в г. Олецко. Одним словом, связи крепнут!

Марина САДЫКОВА-ЛИСОВСКАЯ,
председатель ЦПКП Республики

ЛЕТОМ – В ПОЛЬШУ

Поездки детей из полонийных обществ в летние каникулы в Польшу стали уже традиционными. Вот и нынче около тридцати ребятишек из Сибири побывали в польском летнем оздоровительном лагере. В составе сибирской группы были дети из городов Иркутск, Улан-Удэ, Красноярск, Абакан. У всех у них эта поездка оставила очень яркие впечатления, которые, безусловно, запомнятся им надолго. Некоторых из юных абаканцев – участников поездки – мы попросили поделиться своими впечатлениями с читателями нашего издания. Вот что они рассказали.

Наталья Безруких: – Первой мыслью, когда мы прибыли в приграничный город Тересполь, у меня было „Ура, я снова в Польше!”. Уже шестой год я хожу заниматься в Школу польского языка и культуры, и прошлым летом впервые побывала в этой прекрасной стране. В составе детского фольклорного ансамбля „Сибирский краковячек” мы ездили на международный фольклорный фестиваль в город Ивонич-Здруй.

От своих сестер, которые учатся в Кракове, я много слышала об этом старинном красивом городе. Очень хотелось посмотреть его самой, и вот нынче эта мечта осуществилась. Нас возили на познавательные экскурсии: побывали в Ягеллонском университете, в Закопане, Величках, Вавеле, в разных костелах, в аквапарке. На экскурсиях нам рассказывали очень интересные легенды.

Также мы получили хороший опыт общения на польском языке, приобрели многих друзей из разных стран Европы. Все было так классно! И даже дорога до Польши, которая занимает пять дней, не в счет ради того, чтобы побывать в этой стране – я наверное, и более долгую дорогу выдержала бы.

Хотелось бы сказать большое спасибо всем нашим опекунам, как польским, так и русским, ведь они все время были с нами: рассказывали интересные истории, чему-то учили, иногда журили, но по-другому не бывает, ведь мы же дети! И все мы надеемся, что в следующем году нас опять пригласят в лагерь в Польшу.

Андрей Подыряко: – Это была очень увлекательная поездка. Нас разместили в санатории „Kolonía” и каждый день вывозили на экскурсии. В первый день мы посетили Вавель, где находятся гробницы польских королей. На другой день побывали в Ягеллонском университете, познакомились там с научными достижениями Николая Коперника. Третий день был отмечен экскурсией в музей машин и технологий, и там мне особенно понравилось, что можно испытать все технологии в действии. На четвертый день мы отправились на Центральную площадь, где посетили Сукенице, Марицкий костел, памятник Адаму Мицкевичу. В пятый день мы ездили в зоопарк, там было много животных и их можно было кормить. В шестой нас привезли в красивый парк, в котором мы несколько часов гуляли, бегали, вобщем отдыхали. Седьмой день – парк Миниатюр: там размещены уменьшенные копии великих архитектурных сооружений. И еще мы там покатались на аттракционах. На восьмой день ездили в Закопане, побывали там в музее. Девятый день запомнился поездкой в аквапарк, где много бассейнов и горок. Последний был Польский день: мы пели польские песни и танцевали. Спасибо нашим учителям за эту замечательную поездку!

Ольга Белкова: – Я очень рада тому, что в этом году мне довелось съездить в Польшу. Там мы посетили очень много исторических мест. Я стала лучше знать историю Польши. Особенно мне понравилась экскурсия в город Закопане. Там мы катались на канатной дороге, ходили в музей и покупали сувениры. Еще у меня появились новые друзья из разных стран. Мне хотелось бы еще не раз побывать в Польше и учиться там в университете.

*Подготовил Алексей ПОЛЕЖАЕВ
См. фото на 4-й стр. цветной вклейки.*

30. ROCZNICA „DNIA EMIGRANTA” –

W tym roku minęło 30 lat, gdy 3 maja 1981 r. zainaugurowaliśmy przy Kolumnie Zygmunta na Placu Zamkowym w Warszawie „Dzień Emigranta”.

W następnym roku w wyniku stanu wojennego w Ojczyźnie, czyli wojny jaruzelsko-polskiej, główny jego organizator i niektóre osoby mu pomagające sami stali się emigrantami. I dlatego „Dzień Emigranta” był obchodzony przy pomniku wieszczą Narodu Adama Mickiewicza w Paryżu a w następnych latach na przemian – na pierwotnym miejscu w Warszawie, nad Sekwaną czy nawet symbolicznie nad Bajkałem na Syberii. Po przemianach ustrojowych w Polsce przemianowaliśmy „Dzień Emigranta” na „Dzień Polaka w Świecie”, ponieważ obywatele polscy jak innych państw zachodnich wywalczyli sobie, że mogli swobodnie przemieszczać się po świecie.

nych spraw polskich w różnych miejscach cywilizacji świata.

Z największym szacunkiem mówimy o Największym z rodu Polaków Papieżu Janie Pawle II, którego spuściznę kulturyjemy poprzez zarejestrowanie Stowarzyszenia Dziedzictwa Jana Pawła II z siedzibą w Magdalence.

Z wielką dumą wypowiadamy takie nazwiska jak Chopin, w dwusetną rocznicę jego urodzin, który dał muzykę ludzkości, dusze Bogu a serce Ojczyźnie. Pamiętamy o Koperniku, Norwidzie, Mickiewiczu, Słowackim, Sienkiewiczu jak również innych wielkich twórcach naszej kultury. Przede wszystkim oddajmy hołd tym, którzy na przestrzeni naszych dziejów oddali w służbie Narodowi i Ojczyźnie

**DZIEŃ POLAKA
W ŚWIECIE**

8 MAJA 2003
godzina 18-ta

**Uroczystość pod pomnikiem
Adama Mickiewicza
w Paryżu**
Metro : ALMA MARCEAU

1798 - 1855

PROGRAM

- Złożenie kwiatów
- przemówienie :
«Żywotne problemy Polaków
w Świecie a więź z Ojczyzną»
- Deklamacje utworów
patriotyczno-religijnych
- Odczytanie rezolucji
- Przejazdka gratisowa
po Sekwanie - BATEAUX MOUCHES

POLACY W ŚWIECIE		
USA	11 000 000	
ROSJA	3 000 000	
NIEMCY	2 500 000	
BRAZYLIA	2 250 000	
WIELKA BRYTANIA	1 000 000	
UKRAINA	950 000	
BIAŁORUŚ	900 000	
KANADA	800 000	
ARGENTYNA	550 000	
IRLANDIA	000	
LITWA	000	
A...LIA	000	
H...NIA	000	
HOLANDIA		70 00
RPA		50 00
DANIA		35 00
SZWAJCARIA		30 00
NORWEGIA		25 00
WĘGRY		20 00
SŁOWACJA		20 00
URUGWAJ		15 00
MEKSYK		11 00
NOWA ZELANDIA		10 00
MOŁDAWIA		10 00
RUMUNIA		10 00
ESTONIA		10 00
PARAGWAJ		10 00
CHILE		10 00
GRUZJA		10 00
ISLANDIA		7 00
		42 00
		38 000 00

Przez kilka lat zabiegaliśmy, aby władze III Rzeczypospolitej zatwierdziły ten dzień. Postulowaliśmy, żeby był obchodzony każdego roku w przeddzień Konstytucji 3 Maja. W tym celu wystosowaliśmy rezolucję do Senatu RP i innych wysokich urzędów państwowych. Nieodżałowany Stefan Melak swoim bardzo charakterystycznym donośnym głosem odczytał rezolucję kilka lat temu na Placu Zamkowym w Warszawie Uwzględniono nasze postulaty i idee te są spełniane pod urzędową nazwą zatwierdzoną przez Senat RP „Dzień Polonii i Polaków za Granicą”. To, co zainspirowaliśmy dziś po 30 latach rozprzestrzenia się po całym świecie i dociera do różnych skupisk polskich na wszystkich kontynentach.

Z okazji „Dnia Polaka w Świecie” sięgamy do naszej historii, do wielkich postaci Polskiego Narodu i ich dorobku, by w ten sposób integrować Rodaków wokół żywot-

to, co najlepsze, najdroższe jako ofiarę życia i krwi łącznie z ostatnimi z katastrofy lotniczej na czele z prezydentem Lechem Kaczyńskim. Uczcijmy ich pamięć minutą ciszy...!

Dziękujemy Rzeczypospolitej za takich jej bohaterów jak Kościuszko, Pułaski, generałów zrywów powstańczych i twórcom II Rzeczypospolitej: Piłsudski, Dmowski, Paderewski, Korfanty i całej plejadzie synów Ojczyzny, którzy w powstaniach oddali życie za wolność naszą i waszą. Żyją wśród nas tacy, którzy walczyli o niepodległość i pamiętają zbrodnie na Narodzie Polskim zarówno na Wschodzie jak i Zachodzie.

Pamiętajmy również o innych narodowościach i wyznawcach religii dla których Rzeczypospolita była i jest matką wszystkich swoich dzieci. Wśród nas są żywi świadkowie i bohaterowie zrywu powstańczego w 1944 r. jak i walczący o niepodległość Ojczyzny na Kresach Wschodnich i całym oku-

powanym terytorium kraju. Historia pozwala nam snuć rozważania dzięki patriotycznym zrywom polskich robotników i całego Narodu w latach 1956, 70, 76, 80, 89, które doprowadziły do powstania III Rzeczypospolitej. Oddajmy hołd tym, którzy oddaleni od Ojczyzny byli żywą tkanką historii Polskiego Narodu i podobnie jak Wielka Emigracja po Powstaniu Listopadowym tworzyli takie dzieła, które nie zniszczył nawet rwący potok niesprzyjającej historii.

Tym skarbem narodowym, dobrami Ojczyzny, dzielimy się ze wszystkimi Rodakami w świecie. Z wielką mocą wypowiadamy słowa: Niech żyje Polska i jej wielkość a słowa jednocy wszystkich rodaków w świecie bez względu na pochodzenie, religię, światopogląd i postawy polityczne, by wielkie słowa „Bóg – Honor – Ojczyzna”, były celem postaw obywatelskich całego Narodu. Podobnie jak Ksiądz Jerzy Popiełuszko, męczennik za wiarę, prawdę, Ojczyznę i Solidarność „Zło dobrem zwyciężajmy”. Potrafimy oddzielić ziarno od plew, pszenicę od kąkol.

W „Dniu Polaka w Świecie” braterskie pozdrowienia kierujemy do Wszystkich Rodaków na całym świecie jak również legendarnego na srebrnym globie Twardowskiego, ażeby nie było mu markotno. Szczególnie pamiętajmy o tych, których bezprawie i niesprawiedliwość, korupcja rządowa, strukturalne bezrobocie wypchnęły na poddasza Paryża, do suteryn Chicago, melin byłego Berlina Wschodniego, na bruki, pod mosty i do parków – do tzw. hoteli o wielomiliardowych gwiazdkach czyli śpiących pod gołym niebem. O Was szczególnie powinny zatroszczyć się władze polskie i różne instytucje, ponieważ one zamiast wypuścić w skarpetkach złodziei, to Wy biedni Rodacy wałęsacie się po całym świecie. A oni organizują sobie wystawne przyjęcia nagłaś-

„DNIA POLAKA W ŚWIECIE”

niane przez media, aby Was jeszcze bardziej upokorzyć. Ubodzy i niepełnosprawni powinni być sumieniem Narodu.

Jako niezależny socjolog, dziennikarz, podróżnik, powiem, że Solidarność powinna być nową formą społeczeństwa i Narodu. Świat jest dla ludzi, dla społeczeństw, narodów czy plemion a nie dla masowej wegetacji lub przymusowej migracji zagranicznej za pracą, za chlebem.

Jan Paweł II spotykając się z ludźmi morza w Gdyni powiedział między innymi, że słowo solidarność powinno płynąć przez cały świat i świat nie może o nim zapomnieć. To słowo jest naszą chlubą. Niestety tzw. liderzy Solidarności dokonali samozagłady, samobójstwa. Natomiast Papież Rodak spotykając się z młodzieżą na Westerplatte w czasie drugiej pielgrzymki do Gdańska z wielką siłą w głosie i wskazującym palcem zaakcentował: „Bądźcie ducha Westerplatte! Wasze miejsce jest tu a nie tam!”

Nasze spotkanie z okazji 30 lat „Dnia Emigranta” – „Dnia Polaka w Świecie” najpierw przy Kolumnie Zygmunta, następnie w Magdalence i konferencja w Domu Literatury w Warszawie w sąsiedztwie Zamku Królewskiego i Wieży przy Kościele Akademickim Św. Anny oraz w pobliżu Pomnika Katyńskiego ma głęboki sens. Z tymi miejscami był bardzo silnie związany od kilkudziesięcioleci jako przewodnik wycieczek i lider Kręgu Pamięci Narodowej – Rodzin Katyńskich nieodżałowanej Świętej Pamięci bliski nam Stefan Melak, którego droga do Katynia i wieczności zakończyła się katastrofą narodową w Smoleńsku. U niego występował w Wieży przy Kościele Akademickim w czasie piątkowych spotkań między innymi prelegenci stowarzyszeń polskich z Syberii i Dalekiego Wschodu Rosji. Ze względu na jego wielkie zasługi mogliśmy zorganizować konferencję naukowo-popu-

larną w pięknej Sali. Wyrazamy głęboką wdzięczność Szanownemu Kierownictwu Fundacji Domu Literatury.

Wyraźnym wskaźnikiem socjologicznym spotkań z okazji „Dnia Polaka w Świecie” jest transparent dotyczący liczebności Polaków na globie ziemskim. Na tym pięknym transparencie gdzie wzbija się polski orzeł wyraża się potencjał demograficzny społeczności polskich w świecie. Pozwólcie Państwu, że podam krótki komentarz. Poza obszarem Rzeczypospolitej żyje co najmniej jedna trzecia Rodaków i osób pochodzenia polskiego licząc emigrantów, ich dzieci i wnuków. Na transparencie tym jego wykonawca pominął liczebność Polaków we Francji, gdzie główny organizator „Dnia Emigranta” – „Dnia Polaka w Świecie” spędził wiele lat przeprowadzając badania socjologiczne dotyczące adaptacji, integracji i ewolucji świadomości narodowej wśród polskich emigrantów i ich potomków. Obronił w 1977 r. pracę doktorską na Sorbonie o integracji trzech Pokoleń Polaków we Francji w różnych dziedzinach życia ze społeczeństwem francuskim. Ktoś powiedział: „Panie Janie – O Francji i swoich doświadczeniach musi pan mówić osobno, ponieważ transparent żadną miarą nie jest w stanie wyrazić przedmiotowej prawdy o rodakach we Francji, którym poświęcił pan wiele lat dla ich dobra i Ojczyzny, często kosztem rodziny”.

Z wielkim smutkiem należy stwierdzić, że giną dusze polskie na paryskim bruku. W ostatnich latach upadło we Francji wiele instytucji i organizacji polskich – Centrum Cywilizacji Polskiej na Sorbonie, Instytut Polski. Już na początku lat 70. przestało bić serce polskie w centrum Paryża na Wyspie Św. Ludwika – historyczny Hotel Lambert, który kupił Rotszyld. Ostatnio w dobrze wcześniej funkcjonującym Banku Polskim jest kabaret włoski. Był też „zamach” na Szkołę Polską z czasów Wielkiej Emigracji.

Przed wojną funkcjonowało w Paryżu ok. 30 instytucji z prawdziwego zdarzenia. A dziś nie ma już nawet Konsulatu Generalnego. Przesunięto go bliżej Brukseli – do Lille.

To, co szczególnie łączy w tym roku rodaków nad Sekwaną jest w bezpośredniej zależności z dwusetną rocznicą urodzin Fryderyka Chopina dla którego Polska i Francja były tym samym obiektem miłości i inspiracji artystycznej.

Tam jest, była i będzie Polska, gdzie biły, biją i będą bić polskie serca! Budujmy Polskę również poza Polską. Budujmy Wielkopolskę poza Małopolską. Polska w sensie światowym, to suma sumarycznych przejawów kultury polskiej pod każdą szerokością geograficzną. Niestety z wielkim smutkiem należy stwierdzić, że w wielu miejscach na świecie istnieje polska próżnia kulturowa, ekonomiczna, polityczna. I źródło tego leży nad Wisłą.

Natomiast wielką rolę w utrzymywaniu religijności i tożsamości narodowej spełnia kilka tysięcy polskich kapłanów, braci i sióstr zakonnych. Bardzo interesujący referat wygłosił na ten temat w Domu Literatury z okazji „Dnia Polaka w Świecie” ks. Wiesław Wójcik z Poznania – Dyrektor Instytutu Duszpasterstwa Emigracyjnego – były dyrektor Zespołu Pomocy Kościelnej Katolikom na Wschodzie przy Episkopacie Polskim w Warszawie. Ten referat ze względu na swoją rangę powinien być opublikowany oddzielnie. Natomiast dr socjologii Ryszard Kalbarczyk przedstawił bardzo ciekawy referat o uzależnieniu mediów polskich od obcego kapitału, które mają wpływ na kształtowanie mentalności współczesnych Polaków.

Kardynał Stefan Wyszyński dekretem ustanowił w 1973 r., że dzień 3 maja, w którym przypada Święto Królowej Polski – Matki Boskiej Częstochowskiej będzie dniem szczególnych modlitw w intencji Rodaków mieszkających z dala od Ojczyzny. Prymas Tysiąclecia powiedział kiedyś, że jest jedna Polska – od Mieszka I po wszystkie czasy!

Jan GRUSZYŃSKI,
Janusz ZIELIŃSKI

БИОГРАФИИ В ИСТОРИИ

АЛЕКСАНДР МАЦЕША

Медик, общественный деятель, историк полонии Томска

Александр Мацеша родился 4 июня 1875 г. в г. Томске в семье ссыльного польского повстанца 1863 г. Стефана Мацеша.

13 июня 1875 г. в местном костеле при крещении получил двойное имя „Александр – Болеслав”. Его отец, польский дворянин Гродненской губернии Стефан, сын Якова Мацеша, в 1864 г. за участие в восстании был выслан под гласный надзор полиции в Томскую губернию и определен на жительство в г. Бийск, откуда в 1868 году переведен на жительство в Томск. Уже находясь в Сибири, Стефан женился на дочери польского ссыльного Винценты Кимонт Каролине.

Проживая в Томске, Мацеша занимались содержанием продовольственного магазина и бани и пользовались в польской колонии города очевидным авторитетом. Жила семья Мацеша в собственном доме по ул. Солдатской № 2. 14 ноября 1889 г. в возрасте 58 лет глава семьи Стефан скончался и был похоронен на местном католическом кладбище. Двумя годами ранее здесь же была похоронена его 17-летняя дочь Хелена. Из родных остались у Александра Мацеша только мать Каролина и младший брат Адольф.

По окончании Томской гимназии в 1893 г. Александр поступил на медицинский факультет местного университета и окончил его в 1898 году с отличием. 31 декабря 1899 г. Мацеша подал прошение об имеющейся вакансии участкового врача в селе Смоленском Бийского округа. Помимо своих прямых обязанностей смоленского участкового врача исполнял также, из-за отсутствия врачей, вакантные должности Сибирячинского и Нижне-Чарынского участковых врачей. Вот что впоследствии писал А. Мацеша о первых годах своей службы участковым врачом в Сибири:

„Сибирячинским участком я заведовал по 20 декабря 1900 г., а Усть-Каменским по день назначения на эту должность врача Тимофеева. ...Мой труд, вместо того, чтобы уменьшиться при введении новых штатов, увеличился почти вдвое. Благодаря этому я имел в 1900 г. более 8 тыс. верст разъездов, как это показали мои частные записи. Эти разъезды я совершал большею частью по ночам, лишая себя сна и подвергаясь всяким невзгодам, дабы поспеть везде и

не оставлять на более продолжительное время без врачебного надзора переполненную больными лечебницу. При таком ведении дела за мной не было замечено никаких неисправностей, но зато оказалось расстроенным здоровье, и я принужден был оставить службу в Сибири, хотя и с малярийным ущербом”.

26 июня 1900 г. Мацеша подал рапорт на имя Томского врачебного инспектора с ходатайством четырехмесячного отпуска с содержанием на поездку в Санкт-Петербург для научного усовершенствования в области офтальмологии и хирургии, т.к. в Смоленскую лечебницу, писал он в рапорте, съезжаются „главным образом хирургические и глазные со всего Бийского уезда. При отсутствии возможности советоваться в затруднительных случаях с более опытными товарищами и необходимости оказывать оперативную помощь иногда в довольно затруднительных случаях ощущается значительная неполнота знаний, вынесенных из университета, и отсутствие собственной опытности”. 20 декабря он получил просимый отпуск и выехал в Санкт-Петербург.

Отъезд молодого врача в 1900 г. в Петербург для углубления своих медицинских знаний, как оказалось, стал началом

резкой перемены в его судьбе. В столице он познакомился с губернатором Плоцкой губернии Яновичем, который предложил ему должность врача тюремной больницы Св. Алексея в городе Плоцке с годовым жалованьем в 800 рублей и казенной квартирой, тогда как в Сибири он получал только 600 рублей. Получив согласие молодого врача, губернатор Плоцка в оперативном порядке оформил его перевод из Сибири в Плоцк – важный исторический центр Мазовии (*фотоснимки с видами Плоцка см. на 1-й и 4-й стр. обложки*), который в русской части расчлененной Польши являлся центром одноименного воеводства, а затем губернии. Не помешало его переводу и то, что он, как пользовавшийся во время учебы в университете казенной стипендией, должен был прослужить в Сибири еще около полугода или внести в казну 137 руб. 50 коп.

Переехав в Плоцк, медицинскую службу в нескольких государственных учреждениях города Александр сочетал с преподаванием гигиены и анатомии в плоцких учебных заведениях, а также занимался частной практикой как врач-окулист. Здесь сразу же проявилось большое тяготение А. Мацеша к общественной деятельности. Так, в Плоцкой тюрьме он не удовлетворился одними только служебными обязанностями по оказанию медицинской помощи заключенным, но основал там польскую библиотеку и там же начал проводить беседы и читать лекции для столь нетрадиционной аудитории. Он же сделался членом и активным участником по меньшей мере полутора десятков научных, просветительных и благотворительных обществ Плоцкого региона. Особого упоминания заслуживает его деятельность по возобновлению работы образованного в 1920 г. Плоцкого научного общества, бессменным председателем которого он оставался с 1907 г. вплоть до своей кончины в 1945 году.

В период революции 1905-07 гг. А. Мацеша вел активную политическую деятельность в русле партии Национальных демократов („эндков”), добиваясь автономии для Королевства Польского. По выдвижению его кандидатуры той же партией он даже был избран депутатом I-ой Государственной Думы. Будучи активным сторонником местного самоуправления, он в 1917 г. избирался председателем

первого Плоцкого городского Совета, а затем – бургомистром и президентом города Плоцка. Незаурядная жизнь этого человека завершилась в Плоцке в октябре 1945 г. Его кончину ускорили тяжелые условия периода немецкой оккупации в ходе Второй мировой войны, испытанные в пожилом возрасте.

Обширные научные и общественные интересы Александра Мацеша нашли отражение в значительном его наследии, насчитывающем свыше 100 печатных работ, и части таковых же, оставшихся в рукописях. Среди его работ медицинского, антропологического, регионоведческого, статистического и иного тематического содержания особое место занимают материалы и исследования, касающиеся истории поляков в Сибири. Эта тема вызвала пристальное внимание поляка-томича. Достаточно сказать, что им на основе как свидетельств, собранных у мемуаристов, так и собственных, а также иных оригинальных материалов был написан очерк на тему „История польской колонии в Томске 1604-1900”. Первоначально эта работа была оглашена в виде доклада, произнесенного доктором А. Мацешей в Варшаве во время проходившего 20-21 мая 1934 г. съезда бывших воспитанников учебных заведений Томска, организованного Мацешей.

Там же выступил и другой польский томич, Виктор Маньковский, с докладом „Поляки в Томске во время мировой войны и их возвращение на родину”. Затем эти работы по истории Томска были опубликованы в периодической печати: А. Мацеша – в журнале „Пшешлосьць”, а также отдельным брошюрным оттиском, и В. Маньковского – в несколько расширенной форме в журнале „Сыбирак”.

Известно, что А. Мацеша собирал материалы как по томско-польской, так и по более широкой сибирско-польской тематике. Но далеко не все они были им обработаны и обнародованы. Им же были начаты „Воспоминания из Сибири 1875-1900”, которые, к сожалению, оказались прерваны на вводных разделах. Наконец, еще в начале 1914 г., то есть незадолго до Первой мировой войны, А. Мацеша выступил в журнале „Жёмя” с обращением начать создание Сибирской библиографии. Оно было встречено с большим энтузиазмом находившимся в ту пору в Кракове Брониславом Пилсудским, братом Юзефа, в прошлом политссыльным-каторжанином на Сахалине, ставшим крупным исследователем-этнографом.

Подготовил Василий ХАНЕВИЧ

Источники и материалы:
ГАТО. Ф.3. Оп.19. Д.691А.Л.9; Оп.36. Д.313.Л.237; Ф. 3. Оп. 40. Д. 73. Л. 1– 48; Б.С. Шостакович. Александр. Болеслав Мацеша – историк томской колонии // Сибирская полония: прошлое, настоящее, будущее.

С КОНЦЕРТАМИ ПО РОССИИ

Ансамбль польского танца и песни „Сибирский краковяк” (г. Абакан, общество „Полония” Республики Хакасия) – фольклорный коллектив, который на сегодняшний день признан не только в России, но и за рубежом, за последние годы неоднократно становился лауреатом всероссийских и международных конкурсов и фестивалей. И неудивительно: жизнь ансамбля, его развитие почти круглогодично происходит достаточно интенсивно. Регулярные репетиции сменяются концертами, а летом и большими концертными гастролями. Так было в прошлом году, когда „Сибирский краковяк” совершил гастрольное турне в Австрию. Так было и нынче летом, когда ансамбль побывал с концертной программой в полонийных центрах ряда российских городов. О том, как происходила эта поездка, нашему корреспонденту рассказала участница вокального квартета „Краковянка”, учитель польского языка Елена Иванова.

– *Первым городом, куда направился нынче „Сибирский краковяк”, стал Новокузнецк. Насколько мне помнится, ваш ансамбль уже выступал в этом городе?*

– Да, год назад мы уже посещали его, но лишь в этом году смогли по-настоящему убедиться, какой он большой и интересный. На вокзале нас встретил председатель местной польской организации Виталий Ладыгин, и мы направились в Дом культуры. Перед концертами для участников ансамбля была организована экскурсия по городу. Особенно порадовало нас знакомство с работой русского культурного центра и его талантливым руководителем Еленой Павловской. Она настолько заинтересовала наших танцоров убранством традиционной русской горницы, что каждый из нас с нескрываемым восторгом рассматривал изящно расписанную деревянную утварь, русские костюмы, и еще полюбовались личной Елениной коллекцией лягушек, собранной в разных странах.

– *Вы сказали „перед концертами”. То есть концертов было несколько?*

– В Новокузнецке у нас было два концертных выступления. Приятно удивило внимание местного телевидения к деятельности нашего ансамбля. Наши руководители давали интервью об истории его возникновения, о репертуаре, о польских традициях, поддерживаемых в нашем регионе. Зрителями первого нашего концерта днем были воспитанники пришкольного лагеря. Дети с интересом вслушивались в незнакомый для них польский язык, звучавший в польских народных песнях, внимательно рассматривали яркие костюмы танцоров. Думаю, многие из них впервые познакомились и с польскими танцами, увидели знаменитый польский краковяк и мазурку. А второй концерт состоялся вечером. Совместно с нами выступал творческий коллектив „Параскева Пятница”, исполнявший русские народные песни с необычным говором, бережно сохраняемым его участниками. Русские и польские песни еще долго звучали в этот вечер и после концерта, во время чаепития. Далее нас ждала гостеприимная Уфа.

– *Ну да, члены вашего ансамбля уже смогли в этом убедиться в прошлом году, когда после гастролей по Европе по пути домой дали большой концерт в честь начала нового учебного года в Национальной польской воскресной школе имени Пенькевича...*

– Действительно, мы выступали там в сентябре прошлого года. И нынче уже как родных нас встретили председатель Центра польской культуры и просвещения Республики Башкортостан Марина Садыкова-Лисовская и ее помощники, разместили в комфортабельной гостинице. На этот раз наш концерт проходил 25 июня в загородном оздоровительном лагере „Дружный” и был приурочен ко Дню дружбы и единения славян и к открытию в лагере смены для большой группы детей из польской школы. Вниманию ребят и их родителей были представлены танцы любельского, жешовского и куявского регионов, вновь звучали польские песни на разных диалектах в живом музыкальном сопровождении. Часть концерта засняло уфимское телевидение.

После выступления наш ансамбль был приглашен на пикник, проходивший на большой поляне, горячие жареные на костре колбаски, поедаемые под смех, шутки и песни за общим столом. На следующий день мы совершили экскурсию к знаменитому памятнику Салавата Юлаева, а также посетили красивейшую мусульманскую мечеть Ляля-Тюльпан. И снова в путь.

– *На сей раз куда?*

– В Краснодар – сердце многонациональной Кубани. Приехав сюда в третий раз, не перестаешь удивляться этому городу. Какими-то особенно близкими кажутся его старинные дома и узкие улочки, но особенно его люди и любивший всем нам еще в 2006 году председатель кубанского польского общества Александр Селицкий. Поднимаясь с ним вверх по лестнице к Центру национальных культур Краснодара, участники нашего ансамбля в очередной раз отметили, как дружно существуют здесь люди разных культур. Об этом свидетельствовали различные рекламные стенды и афиши, а также и то, с каким интересом смотрели наш концерт приглашенные представители нескольких национальных объединений. После выступления все зрители так радушно благодарили наш ансамбль, что, конечно, не может не вдохновлять каждого из нас на дальнейшее творческое развитие.

– *Спасибо за беседу. Новых успехов, новых концертных маршрутов вашему ансамблю!*

Алексей ПОЛЕЖАЕВ

См. фото на 4-й стр. цветной вклейки.

OSADNICTWO POLSKICH WŁOŚCIAN NA SYBERII

Dobrowolna migracja z ziem polskich na skalę masową zaczęła się w drugiej połowie XIX w. Szczególnie to dotknęło mieszkańców ziem Królestwa Polskiego. Początki emigracji zarobkowej z terenów polskich zaboru rosyjskiego, skierowanej przede wszystkim do Stanów Zjednoczonych, wystąpiły w latach 70-tych XIX w. Z ogólnej liczby około 1,3 do 1,4 mln. emigrantów, którzy opuścili obszar zaboru rosyjskiego do roku 1914, spośród ludności wiejskiej, która przeważała, około 75% udało się do Ameryki Północnej, ponad 10% do Ameryki Południowej, reszta do różnych krajów europejskich. Ogólna liczba wychodźców z Królestwa Polskiego w głąb Rosji, według stanu z około 1910 r., wynosiła orientacyjnie 400 000 – 600 000 osób.¹

Administracja carska była zainteresowana przesiedleńcami udającymi się za Ural, ponieważ zaludnienie Syberii było jednym z głównych celów polityki caratu. Rosja, dążąc do zagospodarowania i wykorzystania zasobów Syberii, obok przymusowego, prowadziła w II połowie XIX w. już na dużą skalę, wolne osadnictwo chłopskie. Główny szlak migracji na Syberię wiódł z guberni Rosji europejskiej, ogarniając chłopstwo rosyjskie i ukraińskie.

Ważnym etapem w carskiej polityce osadnictwa na Syberię stała się tzw. reforma agrarna według projektu premiera Piotra Stołypina. W roku 1906 rozpoczął się legalny ruch przesiedleńczy na Syberię. Tym bardziej, że sprawy przesiedleń przeszły z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do Głównego Zarządu Rolnictwa i Reform Agrarnych, pod bezpośredni nadzór Piotra Stołypina, który był wielkim zwolennikiem agrarnej kolonizacji Syberii. Przede wszystkim zaczęto intensywną propagandę wokół przesiedleń i wolnych ziem do zagospodarowania. Syberię podzielono na 13 przesiedleńczych rejonów, którymi kierowali osobni naczelnicy. Dotychczasowe efekty ruchu przesiedleńczego na Syberię od czasu powołania Urzędu Przesiedleńczego w roku 1886 sumowano, podając, że w latach 1885-1906 za Ural przemieściło się około 1 mln 700 tys. przesiedleńców.²

W stosunku do tej liczby ruch przesiedleńczy z guberni „nadwiślańskich”, czyli z etnicznych ziem polskich, był zupełnie znikomy i nie przekraczał 1% liczby wszystkich przesiedleńców.³

Najbardziej znana w historiografii przesiedleń włościan na Sybir jest tzw. „gorączka migracyjna z Zagłębia Dąbrowskiego”.

Sytuacja kryzysowa w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1905-1907 zwróciła uwagę przesiedlania się dużych grup ludności na Syberię. Wpłynęła na to odpowiednia propaganda carskiej administracji, różnych prywatnych agentów oraz opinia publiczna, co poświadcza redakcja dziennika „Kurier Zagłębia”, którego pierwsze artykuły o ru-

chu emigracyjnym na Syberię w styczniu i lutym roku 1910, zapoczątkowały dokładniejsze informacje o tym zjawisku.⁴

Wśród przyczyn „gorączki wychodźczej” z Zagłębia, oprócz oczywistej stagnacji w przemyśle węglowym i związanej z tym redukcji zatrudnienia oraz pogarszania się warunków życia, wymieniano najczęściej i zapewne nie bez racji dążenie do posiadania własnego kawałka ziemi.

Natomiast Justyn Sokulski uważał, że decydujący wpływ na ludzi mieli tzw. „agitatorzy emigracyjni”, których tak charakteryzuje delegat Wojciech Szuniewicz: „oto prawdziwe hieny doprowadzające setki, nawet tysiące ludu roboczego do nędzy i kija żebraczego. Czyż wobec tego można się dziwić, że nagle powstał w Zagłębiu silny, żywiołowy ruch wychodźczy?”. Badania tego problemu przez Szuniewicza wykazały, dlaczego ludzie ci zwrócili swą uwagę na Syberię, o której przecież mogli mieć zaledwie słabe i to negatywne wyobrażenie. Otóż okazało się, że dzięki zamieszkom rewolucyjnym, poważna liczba robotników inteligentkich znalazła się przymusowo na Syberii, gdzie, wzięwszy się do rzemiosła, znalazła od razu dobry kawałek chleba. Zesłańcy ci pisywali entuzjastyczne listy do swoich rodzin w kraju, przedstawiając Syberię w kolorach... różowych i zachęcając wszystkich do przyjazdu. Drugą kategorię agitatorów, ale mimowolnych, stanowili żołnierze z wojny japońskiej, którzy niewątpliwie mieszała Mandżurię z Syberią i na rachunek tej ostatniej wszystkie zalety ziemi mandżurskiej zapisali. Na koniec Szuniewicz zaznacza, że czynnikiem agitacyjnym był fakt rozdawania ziemi przesiedleńcom za darmo przy udzieleniu zapomóg w gotówce, dając przejazd na miejsce prawie darmo, bo za czwartą część III klasy biletu kolejowego.⁵ Z relacji Szuniewicza wynika jednak, że nie na tyle agitacja miała znaczenie decydujące i nie było w tym również „ręki rządu rosyjskiego”. Prawdziwymi sprawcami tego ruchu emigracyjnego Szuniewicz uważał przymusowców Zagłębia Dąbrowskiego, które „znajdowało się wówczas głównie w rękach kapitalistów francuskich, którzy okazali się znacznie gorsi od kapitalistów niemieckich, prowadząc pod każdym względem typowo rabunkową gospodarkę eksploatacyjną”.⁶

Specjalny delegat „Kuriera Zagłębia”, wysłany w okolice Niwki, Modrzejowa, Klimontowa i Dandówki dla zbadania przyczyn migracji górników na Syberię, przekonywał czytelników, że była to robota „Mariawitów, czyli Kozłowitów, którzy nie zdobyli sobie w Zagłębiu placówki i dlatego agitowali za wyjazdem górników do pracy w górnictwie oraz na Kolei Syberyjskiej i Amurskiej, gdzie planowali wysłać kilku swoich księży”.⁷

Ciekawa jest reakcja władz włościańskich na tę „gorączkę” w powiecie będzińskim guberni piotrkowskiej. Komisarz do spraw włościańskich w piśmie do gubernatora piotrkowskiego zaznacza, że „jako osoba dobrze znająca Rosję azjatycką, staram się odradzić wyjazdu w te strony, jednak to na nic nie pomaga, a ruch przesiedleńczy już ma charakter żywiołowy i może zaniknąć wtedy, kiedy partie przesiedleńców nie zdążywszy urządzić się w Rosji azjatyckiej, wrócą do ojczyzny, czego może i nie stać”.⁸

W roku 1908 z powiatu będzińskiego wyjechało 169 osób, a na początku roku 1909 jeszcze 197 osób.⁹

Problem migracji na Sybir z Zagłębia i jego odzwierciedlenie w prasie spowodowały powstanie w Warszawie w październiku 1909 roku „Towarzystwa Opieki nad Wychodźcami”. Towarzystwo wzorowało się na Polskim Towarzystwie Emigracyjnym w Krakowie. Na początku maja 1910 roku jego przedstawiciel Wojciech Szuniewicz, znany literat warszawski, przybył do Sosnowca w celu przeprowadzenia badań nad ruchem migracyjnym z Zagłębia na Syberię.

W końcu roku 1909. do Zagłębia dotarła informacja, że Główny Zarząd Rolnictwa w Petersburgu postanowił wstrzymać się w tym roku z wysyłaniem wywiadowców na Syberię, a cały fundusz przeznaczony dla tegorocznych migrantów pozostawić dla przesiedleńców na rok 1910. Decyzję taką tłumaczono tym, że przygotowane grunty nie są jeszcze zaakceptowane przez odpowiednie komisje i nie zakończono badań hydrotechnicznych. W dniu 23 lutego 1910 roku wójt gminy Zagórze za pośrednictwem sztygarów ogłosił górnikom w kopalni w Niwce, że gubernator piotrkowski rozesłał do wszystkich gmin cyrkularz, w którym oznajmiał, że mieszkańcy Zagłębia Dąbrowskiego, którzy zgłosili chęć wyjazdu i osiedlenia się na Syberii, nie będą korzystać z przywilejów wolnego przejazdu i nie otrzymają tam ziemi, ponieważ nie są kompetentni i zdolni do uprawy ziemi syberyjskiej.

Cyrkularz ten wywarł na chętnych do wyjazdu przynębiające wrażenie. Aby jednak przekonać władze, że chętni do wyjazdu górnicy z kopalni czy robotnicy z fabryk i hut są w większości pochodzenia chłopskiego i dadzą sobie radę na Syberii jako rolnicy, wybrano 2 delegatów, górników kopalni „Jerzy” i wysłano ich do Petersburga.

Po udanej wizycie w Petersburgu większość chętnych kierowano do guberni irkuckiej, którą górnicy nazywali „Nową Polską”.¹⁰

„Gazeta Świąteczna” właśnie opisuje, jak powstała polska wieś Wierszyna. Wywiadowcy przyjechali do powiatu bałgańskiego guberni irkuckiej, gdzie wcześniej na zesłaniu był jeden z nich. „Tam wywiadowcy mówią gospodarzom, że przyjechali obierać miejsce dla „fabrykantów”.

PODCZAS REFORMY PIOTRA STOŁYPINA 1906-1914 r.

Mieszkańcy wsi ucieszyli się bardzo, bo myśleli, że kiedy przyjadą „fabrykanci”, to z pewnością otworzą jakieś fabryki, więc mówią: to i nam będzie trocha lepiej żyć przy fabrykach. Uradowani uczestowali obu wywiadowców obficie wódką, zaprzęgli konie i pojechali w lasy obierać miejsce. I wybrali kawałek gruntu między górami.” Dalej w reportażu jest mowa o tym, że ziemia nie nadaje się pod uprawę i że w urzędzie przesiedleńczym nacelnik, Polak z pochodzenia, odradzał wywiadowcom ubieganie się o nią oraz jej użytkowanie. Wywiadowcy jednak uparli się i odwołali do głównego urzędu w Irkucku i tym sposobem otrzymali zgodę na zajęcie miejscowości przez Polaków.¹¹

Jakie były wrażenia nowych przesiedleńców, opisuje gazeta „Zorza”, przywołując list jednego z wywiadowców S. Omięckiego: „Czternaście dni minęło od wyjazdu naszego z Sosnowca, a my jeszcze w drodze. We czwartek przybyliśmy do Załary, małej stacyjki. Tu spotkaliśmy kilka rodzin naszych, powracających do Królestwa. Zapytani, dlaczego powracają, odpowiadali nam ze łzami w oczach o przykrych bardzo stosunkach i o strasznej nędzy, panującej na Syberii wśród wychodźców. Zasiłki rządowe, otrzymywane w ratach 25-rublowych wydali na życie, a teraz dzieci i żony chodzą po prośbie. Lepiej jest umrzeć z głodu w Polsce, niż umierać na Syberii w hańbie i znęcać się po prostu nad swoimi dziećmi.”¹² Mimo tych problemów i negatywnej opinii na temat wyjazdów na Syberię, ruch przesiedleńczy z Zagłębia miał miejsce i w następnych latach.

W roku 1911 prasa donosiła, że dziennie zapisywało się po kilkadziesiąt rodzin, a w miesiącach wiosennych 1912 roku „transporty z rodzinami z Zagłębia wyruszały na Syberię, ale były to już niewielkie grupy.”¹³

Ogólnie od roku 1910 można zaobserwować poważny spadek liczby przesiedleńców za Ural. Jedną z głównych przyczyn takiej sytuacji były dwa lata nieurodzajów w latach 1910-1911, głównie na Syberii Zachodniej, jeżeli w latach 1907-1909 średnio rocznie przesiedlało się ponad pół miliona ludzi, to w latach 1910-1914 ruch ten zmniejszył się o połowę. Poza tym znacznie zwiększył się ruch powrotny. W latach 1906-1909 powracało średnio około 20%, a w okresie od roku 1910 do 1914 już około 40%, chociaż średni procent powrotów w latach 1906 – 1914 wyniósł około 27%.¹⁴

Ciężkie warunki pogodowe, niemożliwość założenia dobrze prosperujących gospodarstw – wszystko to zmuszało Polaków do powrotów, jednak powroty te były w większości niemożliwe. Przed wyjazdem z ojczyzny włościanie sprzedawali (jeżeli mieli) swoją ziemię i dom, oprócz tego włościanin musiał podpisać oświadczenie

o tym, że zrzeka się ziemi w ojczyźnie i że zobowiązuje się wymeldować oraz zameldować na nowym miejscu.¹⁵ Nierzadko chłopci szukali innego miejsca na Syberii, jak np. w roku 1909 polscy chłopcy masowo przesiedlili się z powiatu krasnojarskiego guberni jeniisejskiej i powiatu chabarowskiego obwodu akmołińskiego w okolicy Omska.¹⁶ Wyjeżdżali również jeszcze dalej, jak np. Józef Okułowicz, który opisuje przypadek, jak w roku 1913 spotkał na wyspie Maui, archipelagu Hawajskiego, dwóch byłych kolonistów syberyjskich, Polaków z Kieleckiego, zatrudnionych na plantacji trzciny cukrowej. Jeden z nich był już kiedyś przedtem w Stanach Zjednoczonych, teraz zaś obydwoj marzyli, by dostać się do Parany.¹⁷

Natomiast Leopold Caro przytacza fakt, iż włościanie spod Krasnojarska zwrócili się do zarządcy fabryki porcelany spod Warszawy z informacją, że jest ich kilka grup, po około szesnaście rodzin każda oraz, że chcą porzucić swoje ziemie na Syberii i są w stanie kupić ziemię pod Warszawą. Mimo to, że mieszkają na Syberii, od 20 lat tęsknią za ojczyzną.¹⁸

W roku 1912 r. Aleksander Borowiński, oficjalny przedstawiciel Polskiego Towarzystwa Emigracyjnego, specjalnie odwiedził polskie wioski na Syberii, i napisał sprawozdanie.

„Najwięcej wychodźców polskich skupiło się w powiecie Bałagańskim, guberni irkuckiej. Powstały tam nawet „wsie polskie”. W tych wsiach jednak wszędzie „bieda, pieniędzy nie ma. Polska wieś syberyjska otoczona zewsząd obcym elementem, oddalona o setki wiorst od wszystkich środowisk kulturalnych – skazana jest na zupełne wynarodowienie i zdziczenie. Już w drugim roku pobytu na Syberii wychodźcy polscy mówią specjalną domieszką syberyjskiego i buriackiego narzecza”. Szczególnie rozpaczają Borowiński nad losami Polaków ze wsi Wierszyna, gdzie od dwóch lat nie widziano na oczy księdza i nie ma ani książki, ani gazety w języku polskim.¹⁹

„Gazeta Świąteczna” przytacza również opowiadanie jednego z Polaków, mieszkańca Syberii, który zwraca uwagę na wynarodowienie Polaków we wsiach syberyjskich: „Nie ma tu kościołów, ani szkół, w których dzieci mogłyby się nauczyć choć czytać po polsku. Zapominają więc ludzie ojczystego języka i zwykle już dzieci wychodźców nie wiedzą o tym, że są Polakami. Niejeden z traci też wiarę swoją i modli się w cerkwi. Co do tego różnimy się bardzo od Niemców, którzy od 200 lat mieszkają wśród obcych, a można by pomyśleć, że dziś przybyli z Berlina”²⁰

Na czym polegał problem zachowania tożsamości narodowej wśród Polaków-osadników?

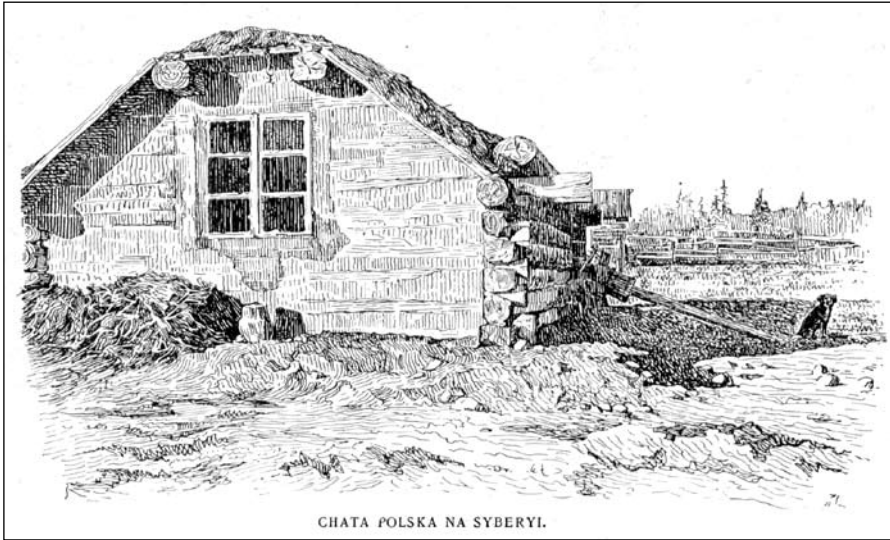
Nierzadko włościanie polscy po kilku miesiącach a nawet latach zamieszkania na nowym miejscu prosili władze o możliwość przejazdu do tych wsi, gdzie mieszkali rodacy. W swoich prośbach pisali: „Doznajemy prześladowań za wiarę, „drwin” większości nad religią mniejszości, szyderstw podczas przyjazdu księdza na nabożeństwa”.²¹ Gubernator tobolski w jednym ze swoich listów z 24.10. 1910 roku do Zarządu Przesiedleńczego zaznaczył, że „z powodu różnorodnej religijnej, gospodarczej i duchowej kultury ludności hamuje się normalny rozwój osady, przy czym ilościowo mniejsza strona jest uciskana w swoich kulturalno-gospodarczych poczynaniach. Uznaje się za konieczne – pisać dalej gubernator, – aby osadzać przesiedleńców narodowości nierysyjskiej i nieprawosławnych przy większych ich partiach oddzielnie od rosyjskiej ludności prawosławnej”²²

Do początku masowych przesiedleń Kościół katolicki na Syberii Zachodniej reprezentowany był przede wszystkim przez Polaków – zesłańców politycznych. Generał-gubernator Syberii Zachodniej A. Diugamel nie popierał budowania nowych kościołów i nie przewidywał zwiększenia liczby duchownych rzymskokatolickich na terenie mu podległym. Jednak pozwalał na msze w tych miejscowościach, gdzie przed II połową XIX wieku już były kościoły – w Omsku, Kurhanie, Tobolsku i Tomsku.²³

Zesłańcy, „torując drogę” swym współplemioncom, przeważnie byli ludźmi wykształconymi i swym poziomem kulturalnym przewyższali miejscową elitę. Chociaż z racji swego położenia nie mieli prawa trudnić się wieloma rodzajami działalności, to praktycznie zakazy te nie zawsze były przestrzegane. Oprócz tego, polskim zesłańcom pomagali krewni, stowarzyszenia niosące pomoc więźniom politycznym, dlatego też nic dziwnego, że to właśnie oni pozostawili ślad w historii Syberii. Mogli oni sobie na to pozwolić, gdyż mieli ku temu warunki.²⁴

Przesiedleńcy, którzy przyjechali na Syberię w latach późniejszych, nie mieli takich możliwości, nie byli też wykształceni, dlatego ich wkład w rozwój Syberii był o wiele skromniejszy. Również zwykli włościanie nie byle tak zamożni jak zesłańcy. I jeżeli przesiedleńcy lat 80. sami jeszcze budowali kaplice, plebanie, a dopiero potem zapraszali duchownych, o tyle emigranci z lat 90. i późniejszych okresów zwracali się do urzędu ds. osadnictwa, a nawet do metropolity z prośbą o dotacje na budowę kościoła i utrzymanie księdza. Prośby swoje motywowali zwykle tym, że „przesiedleńcy są biedni i utrzymywanie duchownego na ich koszt jest zbyt obciążające”.²⁵ W czasie przesiedleń w latach 1885-1906 powstały katolickie kościoły i kaplice na terenie Syberii Zachodniej we wsiach Despotzenowka (1898), Białymstoku (1902), Dwurecznym (1905) oraz ►

OSADNICTWO POLSKICH WŁOŚCIAN NA SYBERII..

CHATA POLSKA NA SYBERII.

w miastach i miasteczkach: Nowonikołajewsku (1902), Bijsku (1905), Tiumentiu (1903), Iszymiu (1902), Kurhanie (1904), Maryińsku (1904). Wzrost liczby kościołów przypada na okres po roku 1906. Zbudowano nowe świątynie w miastach, gdzie już wcześniej były kościoły – Tobolsku (1909) i Iszymiu (1910). Otwarto nowe domy modlitwne w miejscach skupisk włościan Polaków – Tarze, Botwino, Chlebnym i Hryniewiczach guberni tobolskiej. W guberni tomskiej w osadach Andrejewskiej, Wierchnie-Urtamskim, Wiaziemskim, Zaczułymskim, w Lomowicku, Maliczewce, w Spasskoje, Dobrińskim, Kysztowce, Michajłowce, Barokowskim, Timofiejewce oraz w miastach i na stacjach kolejowych – Bogotole i Tuchecie. W tym miejscowościach w większości mieszkali Polacy-przedsiedleńcy.²⁶ Warto zauważyć taką tendencję, jak budowanie kościołów, a szczególnie kaplic bez zgody władz. Na przykład, kaplica we wsi Hryniewiczze guberni tobolskiej była zbudowana w roku 1902 – bez zgody władz, natomiast jej poświęcenie odbyło się dopiero po uzyskanej zgodzie w roku 1912.²⁷

Proces zmniejszania się migracji polskich chłopów na Syberię po roku 1912 wyraźnie zaniepokoił władze w Petersburgu, które poważnie zaczęły dostrzegać wyższą wartość polskiego elementu etnicznego jako bardziej upartego i przywiązanego do ziemi.

Nie może zatem dziwić pismo Naczelnika Głównego Zarządu Przedsiedleńczego, hr. G. Glinki, do Metropolity Arcybiskupa Mohylewskiego W. Kluczyńskiego z 25 III 1914 roku, w którym pisał, że Polacy z guberni polskich i białoruskich przesiedleni do Azji, „wkrótce przywykną do miejscowych warunków, nie patrząc na trudności i ogólne warunki życia, i dzięki pracowitości, miłości do ziemi bardzo szybko staną się dobrymi gospodarzami”. Glinka natomiast zaznaczył, że chociaż wielu z nich nie miało w ojczyźnie swojej ziemi, to jednak tam na Syberii szuka-

ją oni polepszenia swojego bytu. Zapewniał też Metropolite, że jego urząd troszczy się o gospodarze urządzenie osiedleńców, zarówno prawosławnych i katolików i o ich potrzeby religijne, że daje zapomogi pieniężne na budowę domów i świątyń katolickich. Glinka zwracał się do Metropolity z propozycją włączenia do tej akcji duchowieństwa, które się opiekuje przesiedleńcami, w tym także duchowieństwa rzymskokatolickiego „Priwiślańskiego Kraju”.²⁸

W roku 1913 Główny Zarząd Przedsiedleńczy wydał w języku polskim i rosyjskim, 47-stronicową książeczkę – broszurę pt. Przesiedlenie za Ural w roku 1913. Książeczka ukazała się w Sankt-Petersburgu w nakładzie 100 tys. egz. i miała być bezpłatnie rozpowszechniana wśród ludności „Nadwiślańskiego Kraju” przez osoby urzędowe i urzędy gminne. Generał-gubernator Skalon w piśmie przewodnim do gubernatorów Kraju podkreślał, iż „idea przesiedlenia na ziemi Rosji azjatyckiej zyskuje wśród miejscowej ludności coraz więcej zwolenników. Przypuszczając, że nasilenie ruchu przesiedleńczego za Ural mogłoby stać jednym z realnych środków na zmniejszenie bezrolnych i małorolnych włościan w Kraju Nadwiślańskim, w porozumieniu z Głównym Urzędem Rolniczym; uznałem za korzystne dla sprawy i w celu przedstawienia miejscowym włościanom warunków i reguł przesiedlenia, przetłumaczenie na język polski i rozpowszechnienie wśród tej ludności wydanej przez Urząd Przedsiedleńczy broszury „Przesiedlenie za Ural w 1913 roku”.²⁹ Wybuch I wojny światowej zahamował ruch przesiedleńczy za Ural, który jeszcze tlił się w niewielkiej skali do roku 1916. W roku 1914: najwięcej przesiedliło się z guberni chełmskiej – 757 osób, z lubelskiej – 110, natomiast z siedleckiej i radomskiej – po 2 osoby, z łomżyńskiej – 1, z suwalskiej – 4, kieleckiej – 32, kaliskiej – 17, warszawskiej – 26, piotrkowskiej – 24, płockiej – 8.³⁰

Co ciekawie, napływ włościan polskich do guberni syberyjskich jeszcze bardziej się nasilił podczas I wojny światowej. Z samego tylko Królestwa w roku 1916 w guberniach syberyjskich przybyło 110.601 jeńców. Najwięcej wśród nich stanowili mieszkańcy guberni chełmskiej, którzy rozmieścili się na wsiach w guberni tobolskiej i obwodzie akmołińskim. Jeszcze więcej było uchodźców z guberni Kraju Północno-Zachodniego³¹. Z akt przechowywanych w archiwach w Tomsku i Omsku wynika, że dopiero wraz z przyjazdem uchodźców polskich w polskich wioskach otwierano szkoły z nauczaniem w języku polskim, zakładano biblioteki, aktywnie budowano i rozbudowywano kaplice i kościoły.

Na Syberii przed rozpoczęciem rewolucji październikowej orientacyjnie przebywało od 300 000 do 500 000 Polaków.³²

Rewolucja październikowa, a następnie ustanowienie władzy bolszewickiej zupełnie zmieniły wieś syberyjską i szczególnie wieś narodowościowe, w tym wieś polską.

Sergiusz LEONCZYK

Zdjęcie z nr 33 „Tygodnika

Illustrowanego” (17 sierpnia 1912 roku).

Przypisy

1. Pilch A., Wstęp {W:} Emigracja z ziem polskich w czasach nowożytnych i najnowszych (XVIII-XX w), pod red. A.Pilcha, Warszawa 1984, s.9.
2. „Вопросы колонизации”, СПб., 1907:2, С. 91, 151.
3. Masiarz W., Migracja chłopów polskich na Syberię w końcu XIX i na początku XX wieku, {W:} Syberia w historii i kulturze narodu polskiego pod redakcją naukową Antoniego Kuczyńskiego, Wrocław 1998, s. 235.
4. Brzeskot J., O naszej emigracji, „Kurier Zagłębia”, 1910:40, s.1.
5. Sokulski J., Wychodźstwo na Syberii// „Sybirak”, nr 2(18) 1939, s. 63-66.
6. Ibidem, s. 64.
7. Irka, Na Sybir, „Kurier Zagłębia”, 1910:43, s. 1-2,5.
8. Archiwum Państwowe w Łodzi. Piotrkowski Urząd Gubernialny do spraw włościańskich, sygn. 541, k. 15-17.
9. O emigracji na Syberię, „Kurier Zagłębia”, 1910:100 129, s. 2.
10. Masiarz W., Migracja chłopów polskich na Syberię w końcu XIX i na początku XX wieku, {W:} Syberia w historii i kulturze narodu polskiego pod redakcją naukową Antoniego Kuczyńskiego, Wrocław 1998, s. 237-238.
11. Szczęście na Syberii, „Gazeta Świąteczna” nr 1492, 1909 r., s. 1.
12. Głośny bęben za górami czyli prawda o Syberii, „Zorza” nr 22, 1911 r., s. 340-341.
13. Masiarz W., Migracja chłopów polskich na Syberię w końcu XIX i na początku XX wieku, {W:} Syberia w historii i kulturze narodu polskiego pod redakcją naukową Antoniego Kuczyńskiego, Wrocław 1998, s. 239.

14. Ibidem, s. 237-238.

15. Archiwum Państwowe w Lublinie. Rząd gubernialny Lubelski, sygn. WP 1910:18, k. 48.

16. Недзелюк Т. Г. К характеристике опыта формирования сети сельских католических поселений Западной Сибири на рубеже XIX-XX вв. // Актуальные вопросы истории Сибири. ч. 1. Барнаул, 2007, С.97-98.

17. Okołowicz J., Wychodźstwo i osadnictwo polskie przed wojną światową, Warszawa 1920, s. 381.

18. Caro L., Emigracja i polityka emigracyjna ze szczególnym uwzględnieniem stosunków polskich., Poznań 1914, s. 254.

19. Okołowicz J., Wychodźstwo i osadnictwo polskie przed wojną światową, Warszawa 1920, s. 377-379.

20. Głos z Syberii, „Gazeta Świąteczna”, nr 1506, 1909 г.

21. Российский Государственный Исторический Архив, Ф. 391. Оп.4. Д. 1. Л. 15.

22. Ibidem, Л. 16.

23. Родигина Н.Н., Сибирское переселение в общественном сознании россиян во второй половине XIX в. Автореферат диссертации кандидата исторических наук., Новосибирск 1997, С. 13-14.

24. Заштовт Л., Депортации и переселения польского населения из западных губерний вглубь Российской империи после январского восстания 1863-1864 гг. // Польская ссылка в России XIX-XX веков: региональные центры, Материалы международной российско-польской научной конференции. Казань 1998, С. 165-170.

25. Качинская Е., Политические ссыльные и уголовные преступники. Столкновение двух миров. Польская ссылка в России XIX-XX веков: региональные центры, Материалы международной российско-польской научной конференции. Казань 1998, С. 20-25.

26. Недзелюк Т.Г. Римско-католическая Церковь в полиэтничном пространстве Западной Сибири 1881-1918 гг., Новосибирск 2009, С. 193-196.

27. Majdowski A., Kościół katolicki w Cesarstwie rosyjskim. Syberia. Daleki Wschód. Azja Środkowa. Warszawa 2001, s. 157-158.

28. Российский Государственный Исторический Архив, Ф. 826, Оп. 1, Д. 19516 л. 86-87.

29. Archiwum Państwowe w Lublinie. Komisarz do spraw włościańskich powiatu chełmskiego, sygn.89, k. 5.

30. Archiwum Państwowe w Lublinie, Chełmski Gubernialny Urząd do spraw włościańskich sygn. 107, k. 15-20.

31. Korzeniowski M., Mądzik M., Tarasiuk D., Tułaczy los. Uchodźcy polscy w imperium rosyjskim w latach pierwszej wojny światowej, Lublin 2007, s. 34-35.; Беженцы в Томской губернии. Вып. 1. Томск, 1916. С. 1-156.; Носкова В.Н., Польские военнопленные Первой мировой войны в г. Таре // Проблемы изучения русско-польских культурных контактов в Тарском Прииртышье XIX-XX веков. Материалы междисциплинарного научного семинара 28-29 августа 2008 г. Тара, 2008. С. 54-61.

32. Bazyłow L., Syberia, Warszawa 1975, s.172.

СТОЛЕТНЯЯ ВЕРШИНА ВСТРЕЧАЛА ГОСТЕЙ

– Проходите, гости дорогие! – радуется нам Елена Станиславовна Стемплевская.

Дом у нее чистый, уютный и весь обвитый зеленым хмелем. Гостеприимная пани Хелена тут же вскипятила чай и посадила ужинать членов польской автономии „Наджея”, приехавших на юбилей в польское село Вершина Иркутской области из далекого Улан-Удэ.

А ехать пришлось долго – целых десять часов с маленькими остановками. А когда въехали в Иркутскую область, нас приветствовали на границе поселения Дундай глава местного муниципального образования Людмила Мантыкова и депутат Народного хурала РБ, председатель Осинско-Боханского землячеств „Нютаг” Вячеслав Мархаев, а через несколько километров в самой Вершине – сельчане с хлебом-солью.

Уже темнело, но вовсю кипела организационная работа: завтра село будет встречать свой большой юбилей – сто лет со дня основания.

Председатель вершинского польского общества „Висла” Галина Степановна Янашек уже с ног валится от усталости: надо было колбаски, фаршированную рыбу, печеных кур готовить к праздничному столу, и гостей встречать, а из Польши приехали корреспонденты телевидения, различных газетных изданий и туристы...

Мы пили чай у пани Хелены и поражались, как вкусно она готовит сыры, один похожий на брынзу, а второй – на голландский сыр.

– Совсем несложно, – говорит хозяйка и быстро рассказывает рецепт. – Да и колбаски мы сами делаем, все умеем. Наши бабушки хорошо готовили, – открыто улыбается она.

Больше десяти лет пани Хелена вдова, а дом крашенный и нарядный, и зеленое поле, – как только хозяйка успеет ухаживать за домом, вести хозяйство с коровой, бычком, поросятами и курами, и гостей встречать. Сотовый телефон ее постоянно заливается музыкой: оказывается, на столетний юбилей села приехали одноклассники и друзья, уехавшие жить в разные села и города России, а лет-то прошло немало с тех пор как не виделись, вот и торопятся пообщаться.

ИСТОРИЯ ПОЛЬСКОГО СЕЛА В СИБИРИ

100 лет назад уроженцы Кракова, Домброва и других мест Царства Польского собрались осваивать Сибирь, причем добровольно. В то время по аграрной столыпинской реформе, получив подъемные деньги, можно было рискнуть и отправиться в далекий путь, тем более шахтеры Домбровского угольного бассейна

лишились работы. Пятьдесят девять семей в мае 1910 года доехали по железной дороге до станции Черемхово и отправились до конечного пункта, которое впоследствии станет называться селом Вершина.

Часть переселенцев сразу стали выкорчевывать лес, строить дома, водяные мельницы. Некоторые семьи зимовали в землянках. Суровый сибирский климат испугал многих переселенцев, но возвратились не все. На следующий год началось строительство школы, а вскоре заложили основание костела, который был освящен в 1915 году. Жизнь потихоньку налаживалась, кругом густой лес, богатый живностью, ягодами, грибами, и земля, богатая черноземом.

В кровавые тридцатые годы тридцать вершинцев были арестованы и расстреляны, остались сиротами 130 детей. Матери не только вырастили малышей, но и дали им неплохое образование.

В этом году вышла в свет книга „Маленькая Польша в таежной Сибири” большого сподвижника села Валентина Ивановича Петшика. Его дочь Антонина Рачек помогла выпустить эту книгу. В рецензии к рукописи она написала, что отец всю жизнь занимался историей села Вершина, искал архивные документы, встречался со старожилами, чтобы собрать как можно больше материала.

Особенно много помогла его жена, урожденная Елена Осиповна Новак. Она хорошо знала родословную приехавших поселенцев, и благодаря ей в книге дается более полная информация о судьбах людей. А начинается рукопись с эмиграционного движения в Домбровском бассейне и о первых ходаках, которые нашли для земляков неизведанные земли в Сибири. Есть там и материалы об организации первых колхозов, о жизни одиночников. Также можно узнать, кто был репрессирован, и об их вдовах. Огромный раздел посвящен жизни вершинцев в годы Великой Отечественной войны и о подвигах на фронтах и в тылу. Книга насчитывает 700 страниц текста и свыше 500 исторических фотографий.

ПРАЗДНИК НАЧАЛСЯ С МЕССЫ

На следующий день, 10 июля, в село съехались десятки автомобилей и несколько больших автобусов со всей округи. Все жители Вершины с маленькими детьми встали пораньше, принарядились и пошли на праздник.

У деревянного костела, которому скоро также исполнится сто лет, началась торжественная месса. Из Иркутска приехала большая делегация католических служителей во главе с епископом Кириллом Климовичем. ▶

СТОЛЕТНЯЯ ВЕРШИНА ВСТРЕЧАЛА ГОСТЕЙ

Чтобы в мессе участвовало как можно больше людей, решено было все скамьи и лавки из костела вынести на улицу. Среди других здесь сидели и высокопоставленные гости – директор Департамента культурного наследия Польши Яцек Милер, представитель Министерства иностранных дел РП Марек Сорговицки, генеральный консул РП в г.Иркутске Кшиштоф Чайковский, консулы Дариуш Павловский и Цезарий Завадский.

Епископ Кирилл Климович в своем пасторском слове на польском и русском языках сказал о том, как сто лет назад пришли польские переселенцы на эту суровую сибирскую землю. Они не только остались жить и осваивать эти просторы, но и построили костел, потому что имели веру, честь и патриотизм. Вершинцы смогли сохранить польские традиции и свой родной язык, но дорогой ценой. В тридцатые годы погибли ни в чем не повинные люди. На территории костела висит памятная доска, на которой написано, что Мать-Польша не забудет своих сыновей и дочерей, живших, страдавших и погибших от НКВД в феврале 1938 года.

После торжественной литургии гость праздника, журналист Ежи Новак подарил Вершинскому костелу икону Божией Матери от города Кракова. Икона теперь будет пребывать на видном месте в костеле.

КОНЦЕРТ ДРУЖБЫ

Далее праздничные действия переместились на территорию Дома польского.

В Вершине несколько лет назад открылся Дом польский, где можно встретить гостей из Польши, пообщаться и выпить чаю. Сейчас здесь построили сцену и открытый зрительный зал с несколькими рядами. Но зрителей оказалось так много,

что пришлось ставить скамейки, чтобы все желающие могли посмотреть концерт, в котором участвовала вся художественная самодеятельность Боханского района.

То там, то здесь можно было слышать возгласы о том, что не виделись много лет. Вот и семья Рачек приехала из Ангарска, привезли свою маму – 90-летнюю Антонину Иосифовну. Ее родители Вера и Иосиф Рачек были первыми переселенцами.

– Они как приехали, сразу дом стали строить, – говорит бодряя Антонина Иосифовна. И увидев Валентина Ивановича Петшику, автора книги о Вершине, приветливо здоровается с ним. А он подсаживается, берет за руку пани Антонину и спрашивает о жизни, она улыбается в ответ.

Тем временем началось награждение активных сельчан. Многие получили грамоты от сельского поселения „Шаралдайское”, в него входит и село Вершина, были грамоты и от администрации Боханского района. Антонина Иосифовна Рачек и Валентин Иванович Петшик в числе награжденных.

Кружатся в танцах дети, и радостно от того, что мы находимся на таком ярком празднике. Поет красивые польские песни вершинский фольклорный ансамбль „Яжумбек”. Звучат песни на татарском и бурятских языках, приехавшие ансамбли из района радуют и слух, и глаз.

Глава Шаралдайского МО Людмила Мانتыкова не успевает получать подарки. Выступают представители правительства Иркутской области, заместитель губернатора и глава Усть-Ордынского округа Борис Данилов. Генеральный консул РП в г.Иркутске Кшиштоф Чайковский зачитывает поздравление посла Республики Польша в РФ Ежи Бара. Также есть поздравление и от министра иностранных дел

РП, которое озвучил представитель МИД Польши Марек Сорговицки. Теплые поздравления звучат и от директора Департамента культурного наследия Польши Яцка Милера.

Из Бурятии прибыл целый десант. Депутат Народного хурала, руководитель БРО КПРФ Вячеслав Мархаев учился в Вершинской школе, именно он и являлся одним из организаторов праздника 100-летия села. А на юбилей вместе с ним приехали земляки из Боханского района и артисты из Бурятии – Мунхзул и Вера Шабасова. Вячеслав Мархаев рассказал о том, как учился в одном классе с Галиной Янашек, и пригласил на сцену председателя польского общества „Висла”.

Вера Шабасова и Мунхзул покорили зрителей, те особенно громко кричали „Браво” Мунхзулу после исполнения песни „Я люблю тебя, жизнь”.

Выступление польской автономии „Надзея” из города Улан-Удэ также запомнилось вершинцам. Председатель автономии Марина Иванова поздравила жителей с таким ярким юбилеем и подарила подарки от автономии не только обществу „Висла”, но и активистам села – Галине Янашек, Людмиле Виженкас и Валентину Петшику. Хор „Надзея” понравился зрителям своими песнями, исполненными на польском, русском и бурятском языках. Песня „Тоонто Нютаг” вызвала бурю оваций.

Концерт продолжался до самого вечера, и несмотря на палящее солнце зрители не расходились, – ведь такой праздник бывает раз в сто лет. А вечером была дискотека, на которой танцевали и мал, и стар.

Анна ВИНОГРАДОВА
Фото автора см. на развороте
цветной вклейки

STULETANIA WIERSZYNA ZAPRASZA NA JUBILEUSZ

„Zapraszamy, drogie goście! – mówi uradowana Helena Stempewska. Dom ma czysty, przytulny i cały owity chmielem. Gościnnie pani Helena od razu zgotowała herbatę i zaprosiła na kolację członków autonomii polskiej „Nadzieja”, którzy przyjechali na jubileusz polskiej wsi Wierszyna obwodu irkuckiego z dalekiego Ulan-Ude.

Jechali goście długo – całych dziesięć godzin z małymi przerwami na przystankach. A kiedy wjechali na teren obwodu irkuckiego, to ich od razu powitała Pani Ludmiła Mantykowa, starosta Szarładajskiej gminy oraz poseł Narodowego huratu Republiki Buriacja, prezes Osińsko-Boheńskiego ziomkownstwa „Niutag” Waczesław Marhajew, natomiast już za kilka kilometrów, w samej wsi – mieszkańcy z chlebem i solą.

Już robiło się ciemno, jednak trwały prace organizacyjne. Jutro cała wieś będzie świętowała swój wielki jubileusz – sto lat od momentu założenia wsi.

Prezes polskiego stowarzyszenia „Wisła” Halina Janaszek już wali się z nog od zmęczenia: trzeba było kielbaski, farszerowaną rybę, pieczonych kurczaków przygotować do .stołu, i goście spotkać. Z Polski przyjechali korespondenci telewizji, różnych gazet i czasopism, turyści.

Pijemy cherbatę u Pani Heleny i dziwimy się, jak smacznie ona przygotowała sery. Jeden jest podobny do bryndzy, drugi zaś do seru holenderskiego. – Nie jest to skomplikowane, – mówi gospodyni i od razu podaje nam przepis. – Kielbaski też w domu robimy, wszystko potrafiemy. Nasze babcie dobrze gotowały – szczerze uśmiecha się ona. Ponad dziesięć lat jest pani Helena wdową i musi sama prowadzić gospodarstwo z krową, bykiem, prosiętami i kurami, a teraz i goście spotykać. Jej komórka ciągle dzwoni: okazuje się, że na jubileusz wsi przyjechali jej koledzy z klasy, którzy wyjechali już dawna ze wsi do różnych miast i wsi Rosji i od tego czasu ani razu się nie spotykali i teraz śpieszą się do rodzinnej wsi.

Z DZIEJÓW WSI POLSKIEJ NA SYBERII

100 lat temu mieszkańcy wsi podkrakowskich, spod Dąbrowa i innych miejsc Królestwa Polskiego zdecydowali się wyjechać na Syberię, i przy tym dobrowolnie, bez przymusu. W tym czasie podczyta reformy agrarnej Piotra Stolypina otrzymawszy zaśikę na wyjazd, można było zaryzykować i wyruszyć w daleką drogę, tym bardziej w te lata górnicy Zagłębia Dąbrowskiego zostali bez pracy. 59 rodzin w maju 1910 roku wyjechali koleją do stacji Czeremchowo i

dalej już konno wyruszyli do osady, która później będzie miała nazwę Wierszyna. Część osadników od razu zaczęła karczowanie lasu, budować domy i młyny wodne. Niektóre rodziny zimę spędzili w ziemiankach. Surowy klimat syberyjski zastraszył wiele osadników, ale do Polski wrócili nie wszyscy. Później zaczęła się budowa szkoły, a potem i kościoła, który został poświęcony w 1915 roku.

Życie powoli się normalizowało – wszędzie gęsty las bogaty w zwierzę, jagody, grzyby oraz ziemia czarnoziem.

W krwawe lata 30. trzydziestu mieszkańców wsi zostało aresztowanych i rozstrzelanych, 130 dzieci zostało osieroconych. Matki ich nie tylko wychowały te dzieci, ale potrafiły dać im nie złe wykształcenie.

W tym roku ukazała się książka „Mała Polska w tajdze syberyjskiej” mieszkańca wsi Walentego Pietrzyka. Jego córka, Antonina Raczek pomogła mu w wydaniu książki. W recenzji do rękopisu ona napisała, że jej ojciec całe życie zajmował się dziejami wsi Wierszyna, szukał archiwalia, spotykał się ze starszymi mieszkańcami wsi, żeby nabierać więcej materiału. Szczególnie mu w tym pomogła jego żona Helena Nowak. Ona dobrze знаła rodowody przesiedleńców i dzięki jej w książce jest podana pełna informacja o losach mieszkańców wsi. A zaczyna się książka z ruchu emigracyjnego z Zagłębia Dąbrowskiego i o pierwszych wywiadach, którzy wyszukali dla ziomek nieznane ziemie na Syberii. Znajdują się w książce materiały o organizacji pierwszych kołchozów, o życiu włościan, którzy nie chcieli pracować w kołchozach. Również jest podana informacja o represjonowanych w latach 30. XX wieku, o ich wdowach. Duży rozdział jest poświęcony życiu mieszkańców wsi podczas II wojny światowej i o ich czynach podczas walki na frontach oraz tutaj, na tyłach. Książka zawiera 700 stron tekstu i ponad 500 zdjęć archiwalnych.

ŚWIĘTO ROZPOCZĘŁO SIĘ OD MSZY

Następnego dnia, 10 lipca, do wsi przyjechały dziesiątki samochodów i kilka dużych autokarów. Wszyscy mieszkańcy Wierszyny z małymi dziećmi wstali wcześniej, ubrali się świątecznie i poszli na uroczystości.

Przy drewnianym kościółku, który też niedługo będzie miał swoje setne urodziny, zaczęła się uroczysta msza święta. Z Irkucka przyjechała liczna grupa księży rzymsko-katolickich na czele z biskupem Curylem Klimowiczem. Zdecydowano było, żeby ławki z kościoła ustawić przed wejściem do kościoła i mszę prowadzić na placu przed kościołem. Wśród wysokich gości znaleźli się – dyrektor Departamentu polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą Ministerstwa Kultury RP Jacek Miler, przedstawiciel Ministerstwa spraw zagranicznych RP Marek Sorgowicki, konsul generalny RP w Irkucku Kszysztof Czajkowski oraz konsulowie z tejże placówki – Dariusz Pawłowski i Cezary Zawadzki.

Biskup Curyl Klimowicz w swoim pasterskim przemówieniu w języku polskim i rosyjskim powiedział o tym, jak sto lat temu przyszli pierwsi przesiedleńcy na tę surową ziemię syberyjską. Oni nie tylko zostali tutaj i zaczęli zagospodarowywać bezkresne przestrzenie, lecz zbudowali kościół, ponieważ mieli wiarę, honor i patriotyzm. Mieszkańcy wsi potrafili zachować polskie tradycje ludowe i swój język, ale cena była za to zbyt wysoka. W lata 30. zginęli niewinni ludzie. W ścianie kościoła wmontowana jest tablica, na której zostały napisane słowa: „Matka Polska nie zapomni swoich synów i corek, którzy zyli, cierpieli i zginęli z rąk NKWD w lutym 1938 roku”.

Po uroczystej mszy, dziennikarz Jerzy Nowak przekazał w darze kościołowi obraz Matki Boskiej. Obraz ten ofiarowany jest przez Kraków i zajmie główne miejsce w ołtarzu kościoła w Wierszynie.

KONCERT PRZYJAŹNI

Dalej święto przemieściło się na teren „Doma polskiego”. W Wierszynie kilka lat temu został otworzony budynek „Domu polskiego”, gdzie można spotkać gości z Polski, porozmawiać, wypić herbatę. Teraz tu zbudowali scenę i otwartą salę widowiskową z kilkoma rzędami. Ale publiczności okazało się tak dużo, że trzeba było wystawiać ławki, ażeby wszyscy chętni mogli zobaczyć koncert, w którym wzięła udział cała kadra artystyczna rejonu bocheńskiego.

To tam to tu można było usłyszeć krzyki radości – wiele mieszkańców wsi spotykało się po latach. Na przykład rodzina Raczek przyjechała z Angarska, przywieźli za sobą swoją mamę – 90-letnią Antoninę. Jej rodzice – Wiera i Józef byli tu wśród pierwszych osadników.

– Oni jak przyjechali to od razu zaczęli dom budować – mówi pani Antonina i jak zobaczyła Walentego Pietrzyka, autora książki o wsi – od razu go przywitała. A on z nią zaczął rozmawiać. W tym czasie zaczęło się nagrodzenie aktywnych mieszkańców wsi.

Potem zaczął się program koncertowy. Piękne polskie piosenki zaśpiewał żeński zespół wokalny, składający się z mieszkanki wsi Wierszyna. Oprócz polskich, zabrzmiały również piosenki po tatarsku i buriacku, wykonane przez zespoły całego rejonu bocheńskiego. Starosta Szarładajskiej gminy Ludmiła Mantykowa ciągle odczytuje listy gratulacyjne. Na scenie występują po kolei przedstawiciele rządu obwodowego, zastępca gubernatora i kierownik Ust-Ordyńskiego okręgu Borys Daniłow. Konsul generalny RP w Irkucku Krzysztof Czajkowski odczytuje list powitalny od Ambasadora RP w FR pana Jerzego Baha. List gratulacyjny od Pana Ministra spraw zagranicznych Radosława Sikorskiego również odczytuje przedstawiciel MSZ-u pan Marek Sorgowicki. Ciepłe słowa brzmią z ust Dyrektora Departamentu polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą Ministerstwa Kultury RP Jacka Milera.

Z Buriacji przyjechała liczna grupa. Poseł Narodowego huraju Wiaczesław Marhajew kiedyś uczył się w szkole w Wierszynie i właśnie on jest jednym z inicjatorów i organizatorów dzisiejszego jubileuszu. Z nim razem przyjechali jego ziomekowie z rejonu bocheńskiego i artyści z Buriacji – Munhużul i Wiera Szabasowie. Wiaczesław Marhajew opowiedział o tym, jak uczył się w jednej klasie z Haliną Janaszek, prezes polskiego Stowarzyszenia „Wisła” i zaprosił ją na scenę. Wiera i Munhużul Szabasowie bardzo podobały się publiczności po wykonaniu piosenki „Ja lubię Cię, życie”. Również niezapomniane wrażenia zostawił w publiczności występ choru polonijnego „Nadzieja” z Ułan-Ude, który wykonał piosenki po polsku, rosyjsku i buriacku. Piosenka buriacka „Toonto Niutag” wywołała szczególnie aplauz publiczności. Prezes Autonomii Polaków Ułan-Ude „Nadzieja” Maryna Iwanowa wręczyła prezenty dla Stowarzyszenia „Wisła” i osobiście aktywistom ruchu polonijnego w Wierszynie – Halinie Janaszek, Ludmile Wientas i Walentemu Pietrzakowi.

A wieczorem była dyskoteka, na której tańczyli i starzy i młodzi.

Anna WINOGRADOWA

Zdjęcia autora patrz w środku kolorowej wkładki:

1) Okładka broszury dwujęzycznej, która zachęcała Polaków do dobrowolnych wyjazdów na Syberię (z archiwum Sergiusza Leończyka); 2) Występ zespołu wsi Wierszyna; 3) Podczas mszy; 4) Konsula Generalnego Krzysztofa Czajkowskiego wita ją chlebem-solą; 5) Poseł Wiaczesław Marhajew wita mieszkańców wsi; 6) Tańczą dzieci ze wsi; 7) Polonijny chór „Nadzieja” z Ułan-Ude; 8) Prezes Halina Janaszek wita gości; 9) Początek mszy świętej; 10) Antonina Raczek i Walenty Pietrzyk; 11) Antonina Raczek razem z dziećmi; 12) Zespoły ludowe z rejonu bocheńskiego.

ОТ ОРЕНБУРГА ДО ГРЮНВАЛЬДА

Нынешний год стал совершенно особенным для большинства поляков, литовцев и белорусов. В июле 2010 года исполнилось 600 лет одной из самых знаменитых средневековых битв – битвы при Грюнвальде, в которой рыцари Польского Королевства и Великого княжества Литовского под предводительством королей Ягайло и Витовта разгромили могущественный Тевтонский Орден, считавшийся непобедимым, и вернули себе исконные земли.

Торжества, посвященные этому событию, прошли с исключительным размахом. С 15 по 18 июля посетителей ожидали уникальная реконструкция Грюнвальдской Битвы, конные парады, рыцарские турниры, средневековое народное гуляние, ярмарки, многочисленные фольк-концерты и незабываемый Фестиваль Огня.

Полонийная оренбургская молодежь получила приглашение от Куявско-Поморского отдела „Вспульноты Польской” на это грандиозное торжество, и 11 июля наша группа в количестве 13 человек начала своё путешествие.

Организаторы постарались наполнить программу нашего пребывания максимально разнообразными событиями.

В Варшаве состоялась очень трогательная встреча с родными Бронислава Венцка, капрала, который в 1942 году умер в эвакогоспитале № 3319 в пос. Колтубановка. Более 30 лет родные Бронислава ничего не знали о его судьбе в России, и узнали о ней благодаря усилиям студентки Варшавского университета Марты Ганько и нашего центра.

Пан Ежи Ганько, дядя Бронислава, приехал на встречу с нами со своей дружной семьёй. Капсула с землёй с места захоронения Бронислава Венцка, которую мы передали семье пана Ганько, теперь хранится в их доме как самая ценная реликвия.

На воинском кладбище Повонзки в Варшаве мы минутой молчания почтили память трагически погибших в Смоленской авиакатастрофе пана Януша Крупского, бывшего Министра Совета по делам ветеранов и репрессированных, и пана Анджая Пшевозника, бывшего Министра Совета по охране памяти жертв войны. С этими государственными деятелями наш центр „Червонэ Маки” много лет сотрудничал по вопросам сохранения исторической памяти о формировании польской армии генерала Владислава Андерса на оренбургской земле в годы Второй мировой войны.

В старинной Торуня нас восхитила панорама города. Мы узнали, что Торуня обязана своим основанием в 1233 году и позднейшим развитием Тевтонскому ор-

дену. Крестоносцы пожаловали Торуня городские права, так называемое хелминское право, которое в последующих столетиях служило образцом для сотен городов и местечек на территории Мазовии и Великого княжества Литовского, а также обширные земельные владения.

Посещение Торуньского замка, одной из первых твердынь крестоносцев в Пруссии, было нашим первым знакомством с орденскими крепостями. От орденского замка сегодня сохранилось только гданиско – выдвинутая далеко к линии стен башня, выполнявшая санитарные функции и прикрывавшая подступы к замку с востока. Хорошо сохранились средневековые городские стены с многочисленными башнями и воротами. Символом города считается Кшива Вежа – башня в линии южного отрезка городских стен.

Одним из ярких событий в Торуня стала праздничная встреча в Галерее изобразительного творчества для детей и молодежи, с которой наш центр „Червонэ Маки” сотрудничает с 2003 года. Галерея ежегодно организует международные конкурсы по изобразительному искусству. В этом году конкурс был посвящён Фридрику Шопену в связи с 200-летием со дня его рождения. Из десяти тысяч работ, присланных на конкурс, наградами было отмечено 30, в том числе работа Кати Рыбальченко из ДШИ № 6 г. Оренбурга. Директор галереи пан Дариуш Делик тепло поздравил Катю, вручил ей подарки. Также были отмечены дипломами работы учащихся ДШИ № 6 Кати Бобровской, Кати Краденовой, Малика Салимзянова. Дипломами за коллективное участие отмечены Оренбургский государственный университет, ДШИ „Вдохновение” Дворца культуры и спорта „Газовик”, специальная коррекционная школа № 13 г. Оренбурга.

Посетили мы также одно из любимых мест отдыха Фридрика Шопена – Шафарню. Летние каникулы 1824-1825 г.г. юный Шопен проводил в деревне Шафарке в семье товарища по Варшавскому лицей. Шопен часто посылал из Шафарки родителям в Варшаву шуточные письма. Пародируя газету „Курьер Варшавский”, Фридерик свои письма называл „Курьер Шафарский”.

Незабываемой осталась в памяти экскурсия по крупнейшему средневековому замку Европы, бывшей резиденции Великих магистров Тевтонского Ордена в Мальборке.

Тысячелетний Гданьск поразил нас своей неповторимой архитектурой: ренессансный фонтан Нептуна, монументальный костёл Пресвятой Девы Марии, остроконечная башня ратуши Старого

города. В Мариакском костёле мы отдали дань памяти пану Мацею Плажиньскому, маршалку Сената, Председателю „Вспульноты Польской”, трагически погибшему в авиакатастрофе под Смоленском.

Главным пунктом нашей программы был Грюнвальд. Долгожданная реконструкция исторического сражения началась в 14 часов 17 июля с залпов орудий. Выехав из Гданьска заблаговременно, мы уже за 40 километров до деревни Грюнвальд испытали на себе всеобщий интерес к этому историческому событию: десятки тысяч автомобилей выстроились в многокилометровую очередь.

Два с половиной часа наш „Мерседес” стоял в пробке. И вот, наконец, нам повезло, и мы вырвались из автомобильного плена. Оставалось только преодолеть многотысячную толпу на пути к месту реконструкции великого сражения.

Постоянно извиняясь перед сидящими зрителями, занявшими места на земле ещё с ночи, мы чудом пробрались почти что к самой границе с полем битвы. Найти кусочек свободной земли оказалось ох, как нелегко!

Первые минуты из-за залпов орудий, пыли и дыма, огромного числа зрителей и шума было трудно что-либо разобрать. Тысячи переодетых участников реконструкции битвы показывали одновременно как сцены быта, так и набегов завоевателей. Перед глазами мелькала история.

Как и 600 лет назад, полки в средневековых костюмах с доспехами и пестрыми знаменами вышли на поле и выстроились друг против друга. Тут же польский король Владислав Ягайло и Великий магистр Тевтонского Ордена Ульрих фон Юнгинген бросили полки в бой. Одетые в доспехи рыцари – пешие и на конях – с нешуточной силой рубили на поле друг друга. Мы с замиранием сердца отслеживали перемещения конницы с флагом „Погоня”. Было действительно страшно от топота копыт, дыма и лягза стали. Полтора часа пролетели как одна минута.

Пять дней под Грюнвальдом шумело людское море, окрестные поля покрывали разноцветные шатры, а жаркое солнце тысячами бликов отражалось на остриях клинков и рыцарской броне. Действительно, мы испытали в Грюнвальде потрясающие ощущения! Теперь мы уверены, что Грюнвальд – это как раз то, с чего и стоит начинать изучать историю Польши. Так что любите историю и путешествуйте по Польше!

Ванда СЕЛИВАНОВСКАЯ,
председатель правления Оренбургского областного культурно-просветительского центра „Червонэ Маки”

БИТВА ПОД ГРЮНВАЛЬДОМ: 600 ЛЕТ СПУСТЯ

Плоцк – древний город на Висле

